

Når fellesskapet utfordres

Årsrapport
2025

Utviklingstrekk og erfaringer
fra barnehage, skole og læretid

Ombudet for
barn og unge

Akershus, Buskerud og Østfold

Innhold

Forord	3	Aktiviteter for å fremme kunnskap og samarbeid i 2025	36
Ombudet for barn og unge anno 2025	5	Ombudspodden	37
Felles mål	6	Skolemiljøteam	38
Ombudets rolle	7	Ung.no	39
Råd fra ungdommene	8	Til undring	40
Henvendelser og oppdrag	9	Anbefalinger fra ombudet	42
Henvendelser	10	Ombudet som kommunalt oppgavefellesskap	44
Oppdrag	12	Representantskap	44
Videregående opplæring	14	Samarbeidsavtale og tjenesteavtale	45
Lærlinger og lære kandidater	16	Referansegruppe	45
Videregående skole	17	Samarbeid med de tre fylkeskommunene	45
Inkluderende avgangsmarkering	19	Kommuneloven § 14-7, årsberetning for oppgavefellesskapet	46
Grunnskole	22	Referanser	47
Barnehage	25		
Satsningsområdene i perioden 2024 - 2027	28		
Elevmedvirkning	29		
Anbefalinger for å styrke elevmedvirkning og elevdemokrati	30		
Digital dømmekraft	31		
Overganger	32		
Hjem - barnehage	33		
Fra ungdomsskole til videregående skole	34		
Fra videregående skole til læretid	35		

Vi ønsker rette et stort takk til Josefine May Nygaarden (elev ved en ungdomsskole) for illustrasjonene i rapporten!

Forord

Vi står i en tid der fellesskapet rundt barn og unge er under press

Årets rapport vil si noe om hvordan økende individualisering og forventningspress påvirker relasjoner i barnehage, skole og læretid – og hvilken betydning dette får for barns opplevelse av trygghet, støtte og tilhørighet.

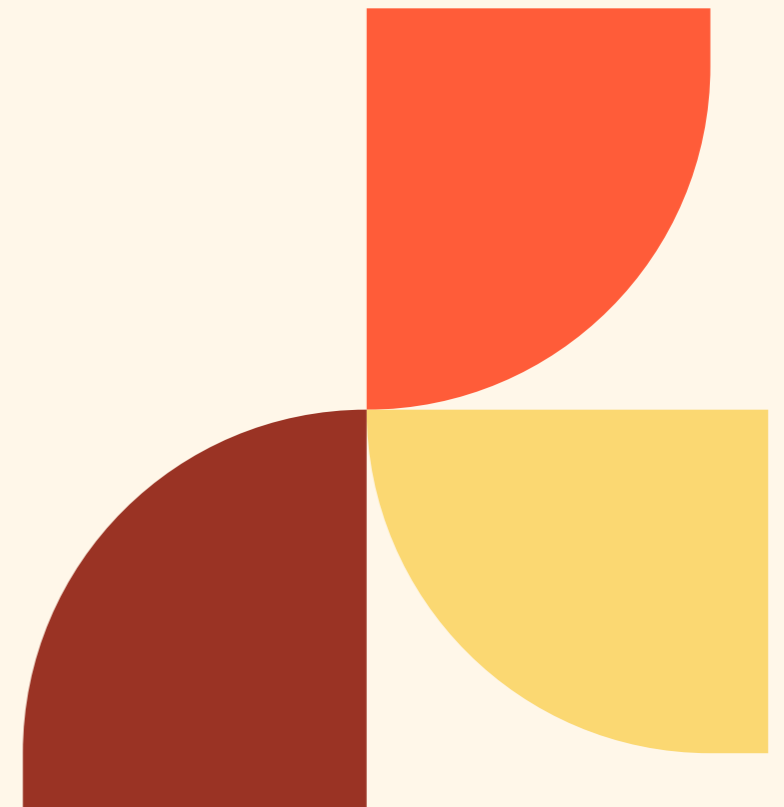
Når barn havner i krevende situasjoner, når elever faller utenfor eller når lærlinger og lærekandidater mangler støtte inn i arbeidslivet, blir omgivelsene rundt dem avgjørende. Dette ser vi tydelig i henvendelser og oppdrag: Flere barn beskriver utrygghet eller relasjonelle brudd, foresatte står oftere alene i vanskelige valg, og ansatte møter situasjoner som både er mer komplekse og mer tidkrevende enn før. På digitale arenaer forsterkes utfordringene ytterligere, gjennom press, misforståelser og risiko for mobbing.

Samtidig finnes det også en annen side av bildet. Vi besøker barnehager som skaper varme miljøer som tåler både forskjellighet og uro.

Vi møter skoler som prioriterer relasjoner, der foresatte og skoler sammen bidrar til sterke fellesskap, lærebedrifter som tar et tydelig ansvar for unge i overgang til arbeidslivet, og

ungdommer som selv setter ord på hva som styrker fellesskapet. Disse historiene minner oss om hva som faktisk er mulig.

Et tydelig trekk i tiden er likevel at en del av de fellesskapene som tidligere løftet barn og unge, nå utfordres. Barn utvikler seg i relasjoner og i møte med voksne som ser dem. Når strukturer fragmenteres og «vi-følelsen» svekkes, øker også sårbarheten. Barn og unge har rett til et trygt og godt miljø – men de har også et ansvar for å bidra. Når dette ansvaret blir uklart, mister vi noe av fundamentet som gjør inkluderende fellesskap mulig.

I nyttårstalen 2025 formulerte Kongen noe essensielt for denne rapporten:

«Det å kunne sette seg inn i andres situasjon og føle med hverandre – er helt avgjørende for veien fra et jeg til et vi.»

Dette er også ombudets budskap. Det er i fellesskap vi formes, og i fellesskap vi lykkes. Når barn og unge står i små eller store utfordringer, er det fellesskapet rundt dem som til slutt gjør forskjellen.

Med denne rapporten ønsker vi å gi kunnskap, retning og rom for refleksjon. Vi synliggjør utviklingstrekk, peker på steder der det svikter, og løfter fram de mange miljøene som bygger sterke «vi». Rapporten er derfor en invitasjon – til politikere, skoleeiere, ledere, ansatte, foresatte og ungdom – om å styrke de fellesskapene som barn og unge skal vokse og virke i.

For når det virkelig gjelder, må vi være et «vi».

Bodil Houg
Februar 2026

Ombudet for barn og unge anno 2025

Våre ombud og deres roller og ansvarsområder

Bodil Houg
Daglig leder

**Henrikke Bugdø-
Aarseth**
Videregående skole,
satsingsområde
inkludering og
medvirkning

Janne Myrås
Barnehage og
grunnskole

Andreas Nilsson
Videregående
skole og lærlinger/
lærekandidater, ung.no,
lederstøtte herunder
oppfølging av ombudet
som KO

Åge Svarstad
Grunnskole og
skolemiljøteam

Jo An de Castro
Sosiale medier

Cecilie E. Evju
Lærlinger/
lærekandidater og
videregående skole,
satsingsområde
overganger

Hilde Arntsen
Grunnskole,
satsingsområde
digital dømmekraft,
ombudspodden og
ung.no

Felles mål

Vi har i flere år observert en utvikling der samfunnets orientering i økende grad beveger seg fra fellesskap til individualisering. Denne tendensen ble tydelig omtalt i årsrapportene for 2023 og 2024, og utviklingen preger fortsatt mange av våre møter med barn, unge, foresatte og fagpersoner. Endringen reiser sentrale spørsmål:

Hva har skjedd med fellesskapsforståelsen? Hvordan påvirkes empati, ansvarsfølelse og viljen til å bidra når vi i større grad tenker «meg» fremfor «vi»?

Uttrykket «It takes a village» får fornyet aktualitet i en tid hvor flere barn og unge faller utenfor sosiale og læringsmessige fellesskap. Vi ser en tendens til at mange i første rekke vurderer situasjoner ut fra eget barns behov, samtidig som helheten og barnets plass i et større samfunnsfellesskap i mindre grad kommer i fokus. Dette skjer til tross for at ingen utvikler seg i isolasjon; vi formes i møtene med hverandre, og fellesskapet er en forutsetning både for trivsel, mestring og tilhørighet.

Gjennom mange år har ombudet, i likhet med en rekke aktører i utdanningssektoren, arbeidet systematisk for å styrke barn og unges bevissthet om egne rettigheter. Dette er et avgjørende arbeid som må videreføres. Samtidig ser vi at et viktig element i noen tilfeller har fått mindre oppmerksomhet: Elever har ikke bare rettigheter, men også plikter.

I de fleste skolereglement inngår et eget kapittel om elevenes plikter, der en sentral bestemmelse er at elever skal bidra til et trygt og godt skolemiljø for alle. På årets skolebesøk og foreldremøter har dette vært en viktig del av vårt budskap. Våre erfaringer viser at kunnskapen om denne plikten er begrenset, og at få elever har reflektert over sin egen rolle i å bidra til et inkluderende og trygt miljø. Dette er også et tema vi har løftet i dialogen med foresatte, slik at de kan støtte egne ungdommer i å forstå og ivareta sin del av fellesskapsansvaret.

Samtidig ser vi mange gode initiativer i fylkene og kommunene som aktivt fremmer samspill, medvirkning og fellesskap.

I denne rapporten presenterer vi både konsekvensene av manglende fellesskapsforståelse og eksempler på tiltak og praksis som styrker inkludering og tilhørighet.

Vårt mål er å belyse utviklingstrekkene vi observerer, og samtidig løfte frem de aktørene som lykkes med å skape rom for fellesskapet i en tid der det i økende grad utfordres.

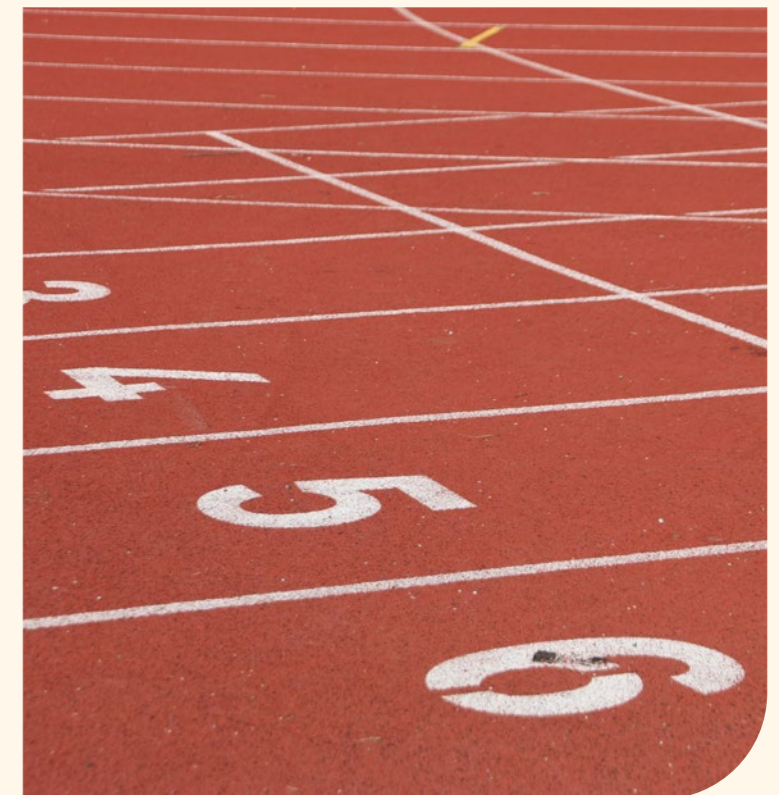

Foto: Carsten Øhrn

Ombudets rolle

Vi er en uavhengig aktør som sier ifra når barn og unges rettigheter ikke blir fulgt. Det er barnehagene, skolene og lærebedriftene som har det daglige ansvaret for å sikre at hver enkelt får de rettighetene de har etter barnehageloven, opplæringsloven, forvaltningsloven og arbeidsmiljøloven. Vår oppgave er å støtte dette arbeidet gjennom rådgivning og veiledning, og å varsle barnehage- og skoleeiere eller lærebedrifter når vi ser at systemene svikter.

Veiledningen og vurderingene våre bygger alltid på gjeldende lovverk, og på kunnskap vi henter fra henvendelser, fra sektoren og relevant forskning. Denne kunnskapen bruker vi både i enkelthenvendelser og i vårt systemarbeid som eksempelvis fellesskap, digital dømmekraft, overganger, elevmedvirkning og inkluderende avgangsmarkering.

Vårt arbeid er rettet mot å styrke barn og unges muligheter til å delta i trygge, inkluderende og læringsfremmende fellesskap – i tråd med FNs bærekraftsmål 4 om god utdanning. Med tre fylker og 51 kommuner som nedslagsfelt møter ombudet ulike styringsmodeller og praksiser. Dette mangfoldet påvirker hvordan

vi samarbeider med sektoren, og synliggjør betydningen av å løfte frem både områder som fungerer godt og områder som krever felles innsats.

Ombudet er en uavhengig støtte- og pådriverinstans som bygger sitt arbeid på lovverket og kunnskapsbasert praksis for å sikre trygge og inkluderende oppvekstmiljøer i barnehage, skole og læretid.

Råd fra ungdommene

11 råd fra elevrådene i videregående skole i Akershus, Buskerud og Østfold 2025

1. Vis at vi betyr noe!

Fortell oss at vi er mer enn karakterer – og at dere jobber for en trygg og grønn verden.

2. Fremtidstro starter på skolen.

Gi oss verktøy til livsmestring, snakk om løsninger og muligheter vi har i livet, og ikke bare problemer.

3. Gi oss bedre studieveiledning på ungdomsskolen. Hjelp oss å velge riktig linje på videregående skole.

4. Bygg relasjoner hele veien!

Vi trenger gode bånd med lærere og med hverandre – brukt tid og legg til rette for det også i VG2 og VG3.

5. Gi oss tid til å snakke sammen og bygge klassemiljø! Klassens time må være timefastsatt, og vare en hel time – ikke legg den i en matpause.

6. Informer om fritidstilbud og lag interesseklubber. Vi vil ha steder å høre til – både på skolen og etter skoletid.

7. Involver oss i beslutninger. Og hvis dere sier nei, forklar oss hvorfor.

8. La oss være med på planlegging av skolehverdagen og skoleutvikling. Vi vil bidra i evalueringer og skolens årshjul.

9. Politikere: Snakk med oss! Ikke anta hva vi mener, men spør alle ungdommer.

10. Jobb mot grupperinger i miljøet. Det oppstår tidlig, og mange faller utenfor. Ha mindre klasser. Det skaper trygge klassefellesskap.

11. Gjør russefeiringen til en felles feiring etter at vi er ferdige på skolen! Vi vil feire at vi faktisk er ferdige med skolen, og det sammen med hele kullet vårt!

Henvendelser og oppdrag

Det er i møtene med mennesker ombudet innhenter mye kunnskap om hvordan barn og unge har det i våre tre fylker. I kapitlet henvendelser og oppdrag redegjør vi for de henvendelser vi fått og de oppdrag vi hatt i løpet av året.

Det har vært et år med mange henvendelser og oppdrag, noe som vi ser på som veldig positivt da dette er en av våre viktigste oppgaver i rollen som ombud.

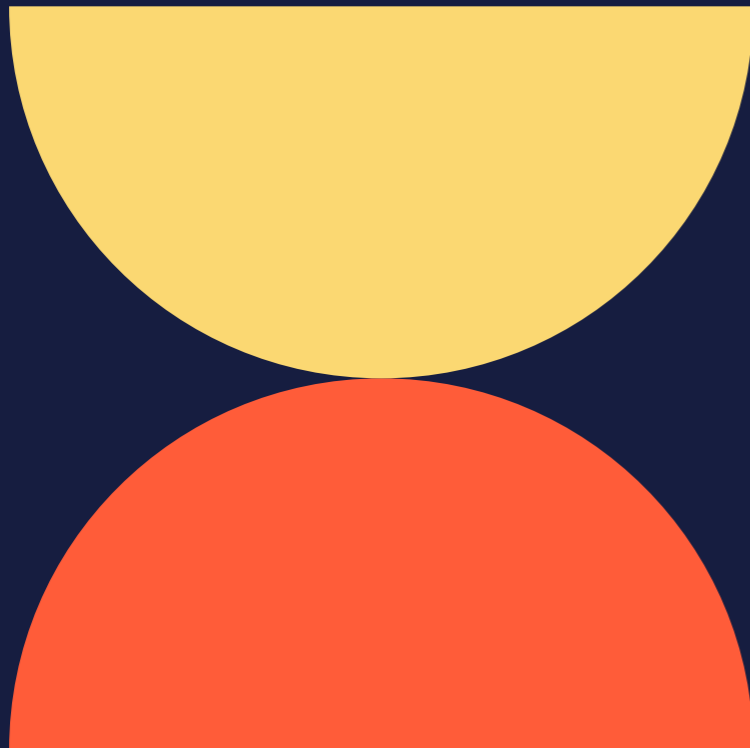

Foto: Carsten Øhrn

Henvendelser

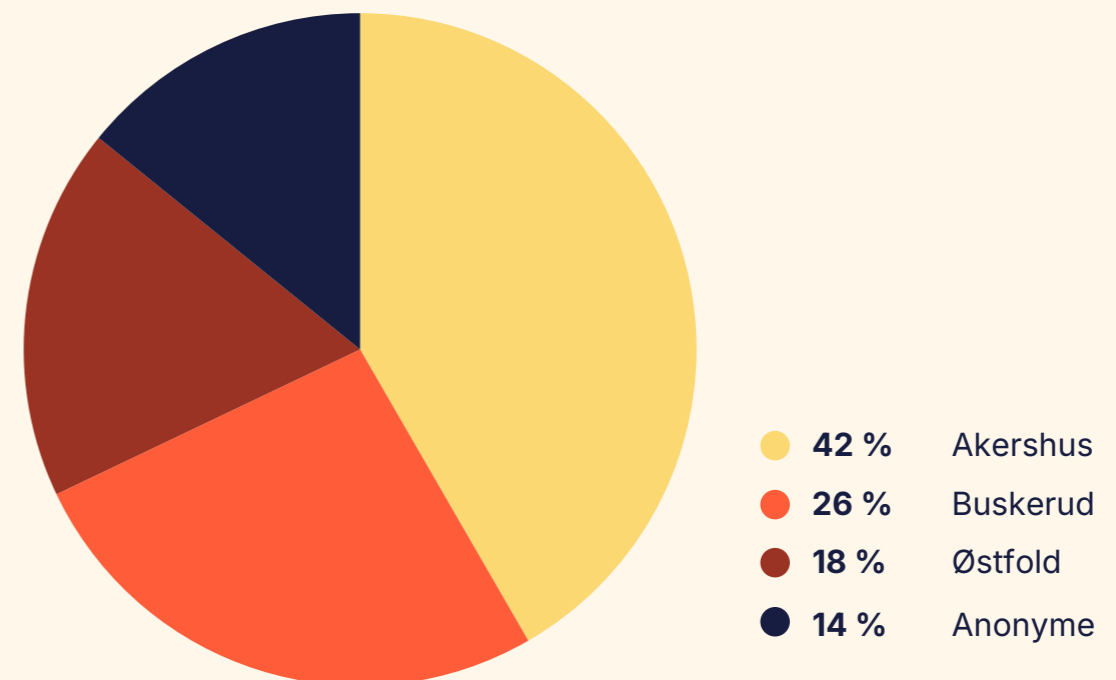
En av ombudets primære oppgaver er å gi råd og veiledning til de som tar kontakt med oss. Henvendelsene kommer som oftest fra privatpersoner, men også skoler (ansatte og ledere) og skoleeiere tar kontakt. I tillegg til å svare på henvendelsene som kommer direkte til ombudet er vi en del av svarpanelet til ung.no.

Ung.no er en nasjonal svartjeneste for unge i alderen 13-20 og vi svarer på spørsmål om skole og læretid. Spørsmålene på ung.no handler både om rettigheter og retten til et trygt og godt skolemiljø. Ombudet hadde i 2025 åtte henvendelser fra ulike aktører i media.

I rapportperioden ble det totalt besvart 572 henvendelser, 332 av disse på ung.no og 240 som henvendelser direkte til ombudet.

Henvendelsene direkte inn til ombudet går på både rettigheter og retten til et trygt og godt skolemiljø, med en liten overvekt av henvendelser om skolemiljø.

Fordeling av henvendelser per fylke

Henvendelser

Henvendelsene som kommer direkte til ombudet er som oftest komplekse og krever bistand over tid, og dette gjør at en ansatt kan følge en sak over flere måneder. I de direkte henvendelsene til ombudet gir den ansatte som følger opp saken råd og veiledning innenfor et stort spekter av rettigheter og ansvar.

Vi kan også, om skolen, lærebedriften og/eller den som har tatt kontakt ønsker det være med i møter for å ivareta den enkeltes rettigheter. Vi ser ofte i henvendelser på grunnskolenivå, og spesielt i skolemiljø saker at undersøkelsesplikten ikke er godt nok oppfylt.

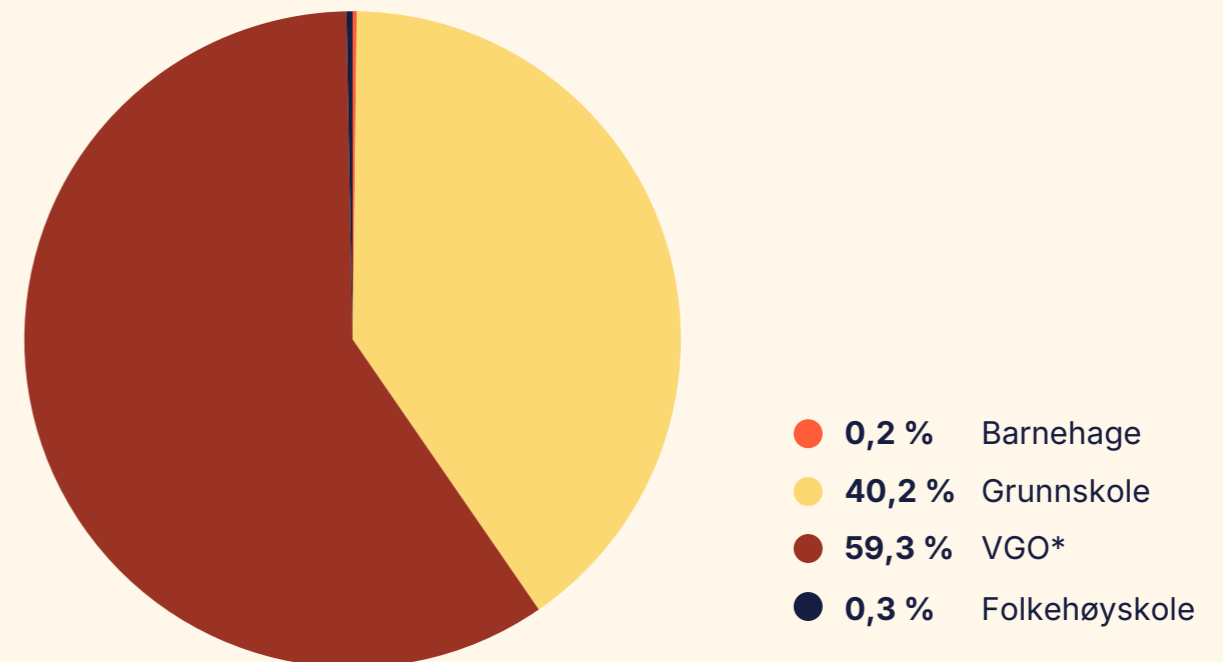
Mangelfull undersøkelse gir ofte en feilaktig problemstilling og tiltakene som da settes inn er ikke treffende nok, noe som kan gjøre at det tar lengre tid å få gjenopprettet tryggheten hos den enkelte.

Noen ganger er det også slik at elevens rett til en «barnets beste vurdering» overses, og dette kan være med på å øke konfliktnivået mellom skole og hjem.

Et stort flertall av henvendelsene på videregående nivå er besvart på ung.no.

Vi har derfor i løpet av høsten 2025 startet arbeidet med å bli enda mere kjent blant elever og lærlinger i de tre fylkene.

Henvendelser fordelt på nivå

* VGO innefatter henvendelser fra elever på videregående skole, lærlinger og lærekandidater.

Oppdrag

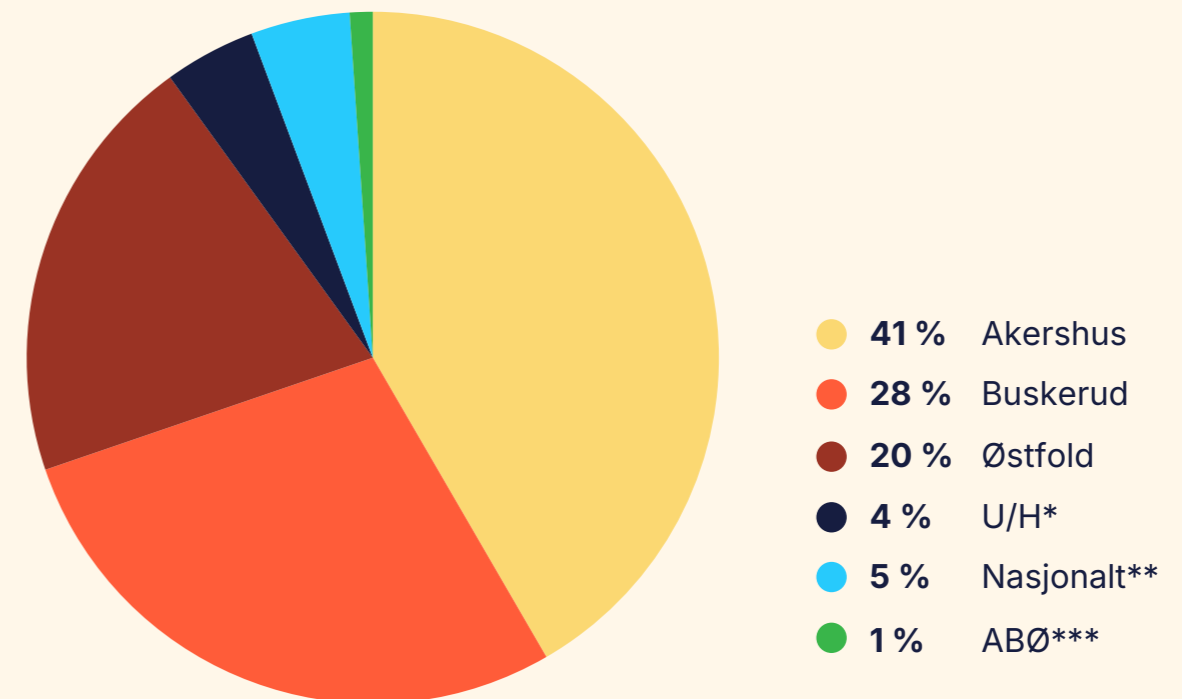
Ombudet har i 2025 hatt 283 oppdrag. Oppdragene varierer mellom foreldremøter, personalsamlinger, planleggingsmøter, seminarer, foredrag og mer.

Noen ganger er vi blitt kontaktet på bakgrunn av en pågående skolemiljøsak, mens andre ganger handler det om generell kompetanseheving på områder hvor det oppleves å mangle kompetanse.

Vi arrangerer samlinger for elevråd, elevråds-kontakter, avgangsstyrer og avgangskontakter.

Disse samlingene bidrar til likeverdighet i fylkene, kommunene og skolene når det gjelder kompetanse om trygt og godt skolemiljø, elevmedvirkning, inkludering og avgangsmarkering.

Oppdrag fordelt på fylker

* Oppdrag på Universitet og høyskoler i vår region

** Oppdrag på nasjonalt (og internasjonalt nivå) utenfor våre tre fylker, der vi holdt innlegg på World Anti-Bullying Forum, innlegg ifm. ny avgangsmarkering og nasjonale skolekonferanser.

*** Oppdrag der representanter fra Akershus, Buskerud og Østfold fylkeskommuner har vært samlet.

Oppdrag

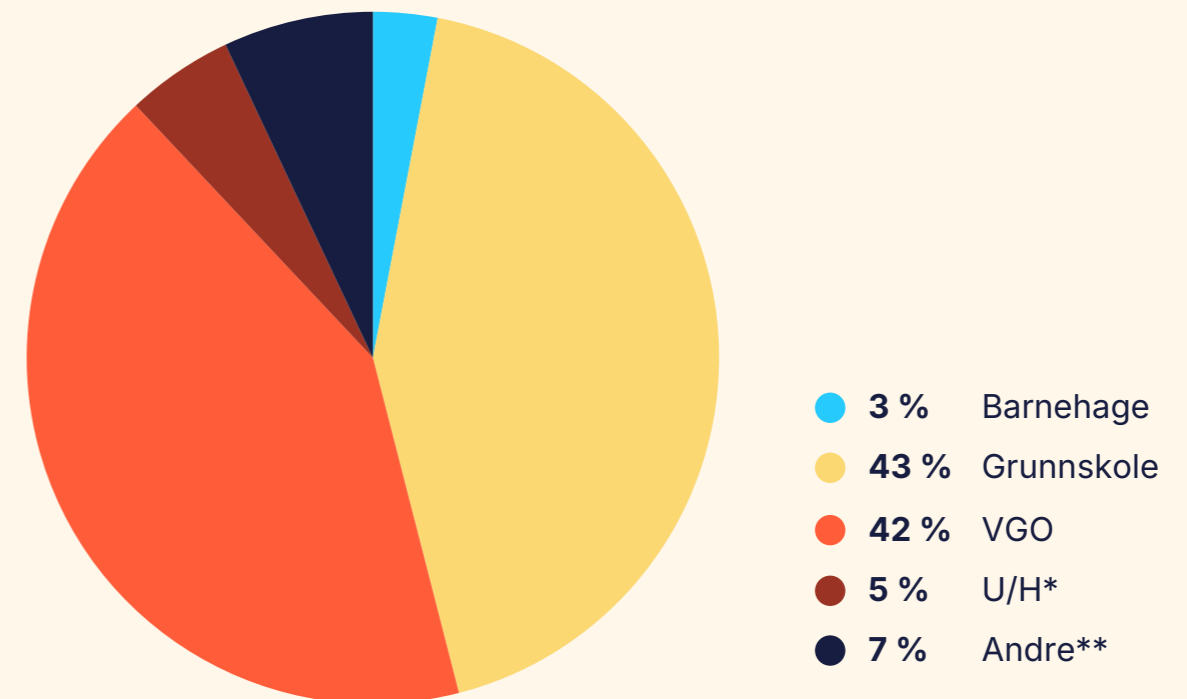
Gjennom våre oppdrag og samarbeid med relevante aktører styrker vi vår utførelse av ombudets mandat. Vi jobber forebyggende med informasjon, veiledning og kompetanseheving, og søker å bidra til å sikre at barn og unge får den opplæringen og det trygge miljøet de har rett på.

Dette helhetlige arbeidet bidrar til å oppfylle samfunnsoppdraget til Akershus, Buskerud og Østfold; like muligheter til å lykkes i utdanningen, samt sikre inkluderende, rettferdig og god utdanning og fremme muligheter for livslang læring jf. FNs bærekraftsmål 4.

FNs bærekraftsmål 4 - god utdanning

Sikre inkluderende, rettferdig og god utdanning og fremme muligheter for livslang læring for alle

Oppdrag fordelt på nivå

* Oppdrag på Universitet og høyskoler i vår region

** Andre innefatter oppdrag i kommunal/fylkeskommunale ungdomsråd, SLT-nettverk, arbeid med ny avgangsmarkering på ulike nivå og innlegg på nasjonale konferanser/arrangementer

Videregående opplæring

Våre tre eiere Akershus, Buskerud og Østfold er alle skoleeiere og ansvarlige for den videregående opplæringen i våre tre fylker. Det er mange elever, lærlinger og lærekanidater som skal gis opplæring.

Dette kapittelet vil gi deg som leser en innblikk i vårt arbeid på nivået videregående, ett arbeid som inkluderer både henvendelser på individnivå men også mye forebyggende arbeid på gruppe og skolenivå. I våre satsingsområder overganger, medvirkning og inkludering gjøres det også mye arbeid på videregående, noe som gjør at disse delene av rapporten må ses i sammenheng.

Foto: Trine Sirnes

Videregående opplæring

I Akershus, Buskerud og Østfold går det ca. 46 500¹ elever videregående skole, og rundt 8 300² ungdommer er i lære. Totalt har de tre fylkene ansvar for nesten 55 000 ungdommer i videregående opplæring.

Ombudets arbeid på dette området er todelt: Vi følger opp henvendelser fra elever og lærlinger som ønsker råd og veiledning om rettighetene sine, og vi arbeider systematisk med temaer som elevmedvirkning, inkludering og overganger.

Fra vårt ståsted har de tre fylkeskommunene håndtert innføringen av ny opplæringslov (fra 1. august 2024) på en god måte. Likevel ser vi områder som kan forbedres.

Et av dem handler om tydeligere grense mellom tilpasset opplæring, som alle har rett til, og individuelt tilrettelagt opplæring, som noen elever har særskilt rett til.

¹ Tall hentet fra Utdanningsdirektoratet [Elevtall i videregående skole – fylker og skoler | udir.no](https://udir.no/tema/elevtall-i-videregaaende-skole-fylker-og-skoler)

² Tall hentet fra Utdanningsdirektoratet [Lærekontrakter – fylker og år | udir.no](https://udir.no/tema/larekontrakter-fylker-og-ar)

Vi ser også at de nye fraværsreglene som gjelder fra skoleåret 2025/2026, har skapt usikkerhet og frustrasjon blant mange elever.

Her mener vi det er viktig at fylkene gir tydeligere informasjon, blant annet om hva som kreves av dokumentasjon ved fravær.

Noen elever er særskilt sårbare og trenger mer tilrettelegging enn andre. Her opplever vi forskjeller mellom skolene og mellom de tre fylkene. I flere henvendelser ser vi at vurderingen av hva som er best for eleven blir satt til side fordi skolene følger fastsatte rutiner.

Etter vår vurdering bør skolene noen ganger strekke seg lenger enn minstekravene i lovverket, og heller lytte mer til hver enkelt elevs behov og ønsker.

Sårbare elever trenger fleksibilitet – ikke rigide rutiner.

Når skolene lytter til elevens opplevelser og behov, blir det lettere å skape et inkluderende fellesskap.

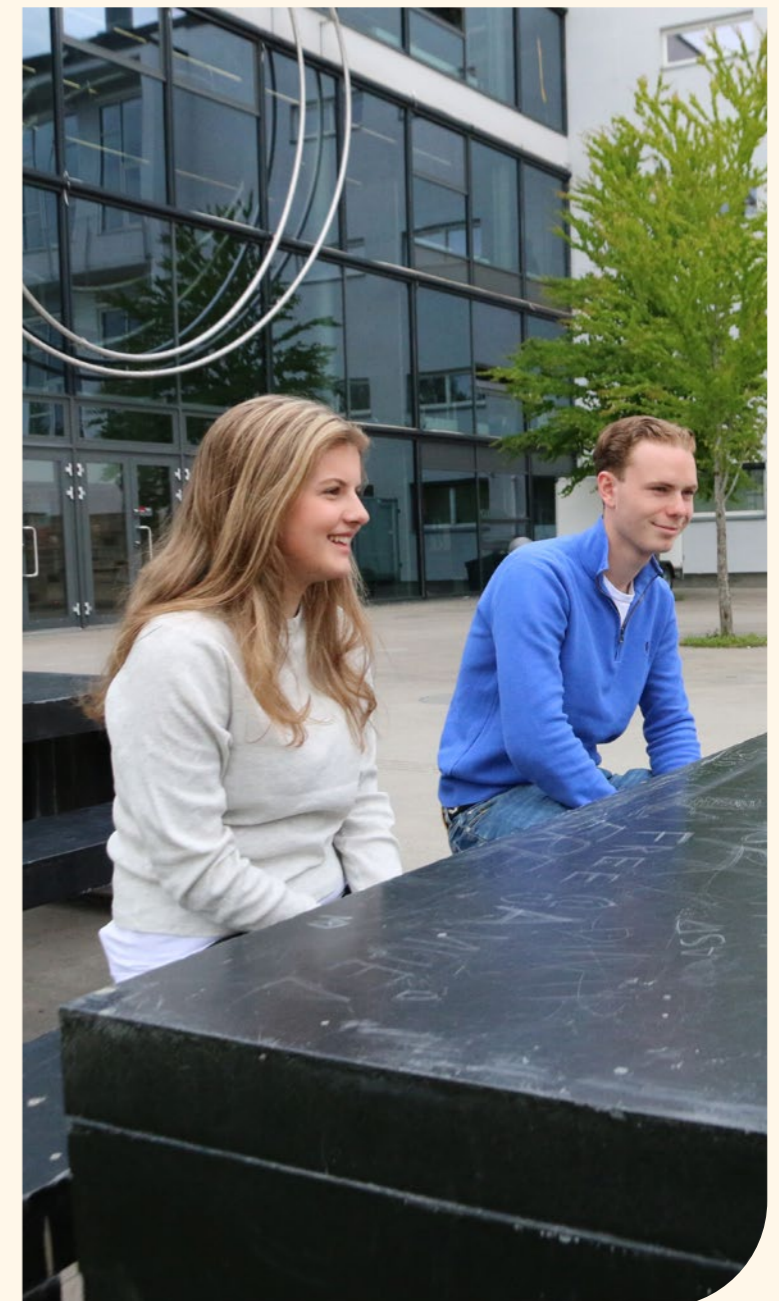

Foto: Carsten Øhrn

Lærlinger og lærekanidater

Ombudet mottar hvert år henvendelser fra lærlinger, lærekanidater og lærebedrifter. Ofte handler sakene om misforståelser, uklare forventninger eller utfordringer i samarbeidet mellom lærling og arbeidsplass. Det som først kan se ut som en konflikt, viser seg ofte å starte med for lite informasjon eller ulik forståelse av roller og ansvar.

I 2025 gjennomførte ombudet en spørreundersøkelse blant 211 lærlinger. Svarene viser at de fleste trives godt og opplever overgangen til læretiden som positiv, noe som samsvarer med resultatene fra Lærlingundersøkelsen 2025.

Likevel er det noen som synes overgangen til læretid er krevende. De peker særlig på behovet for tydelig informasjon, bedre forberedelser og klare forventningsavklaringer – noe som går igjen både i henvendelsene vi får og i datamaterialet.

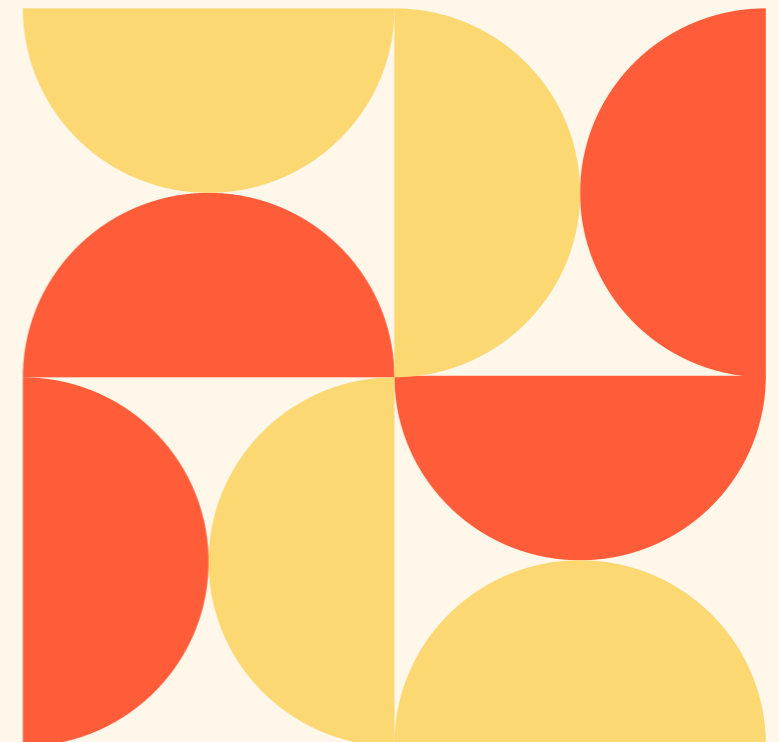
Relasjonen til veilederen peker seg ut som en av de viktigste faktorene for en god læretid. Lærlingene løfter fram støtte, trygghet og tilgjengelighet som avgjørende for både mestring og trivsel.

Ombudet jobber både med enkeltsaker og systemarbeid. Henvendelsene fra lærlinger, foresatte og lærebedrifter gir oss innsikt i hvilke utfordringer som oppstår i praksis. Når vi ser mønstre i sakene som kommer inn, løfter vi dette videre på systemnivå for å forebygge at lignende problemer oppstår for flere.

I 2025 har ombudet derfor kombinert arbeidet med enkeltsaker med målrettede foredrag og veiledning for lærlinger, skoler og lærebedrifter.

Et viktig tema har vært generasjonsforskjeller og hva det innebærer å være ny i arbeidslivet som del av generasjon Z. Målet er å bidra til bedre kommunikasjon, større forståelse for hverandres perspektiver og sterkere relasjoner i læretiden.

Våre erfaringer viser at god oppfølging av lærlinger ikke bare handler om regelverk og struktur, men også om relasjoner, forventningsavklaringer og gjensidig forståelse. Det er i samspill trygge og inkluderende læreløp skapes.

Videregående skole

Ombudet mottar henvendelser fra elever, foresatte og ansatte i videregående skole. I 2025 handlet henvendelsene særlig om utrygt skolemiljø, diskriminering, inntak (både ordinært og på individuelt grunnlag), mangelfull tilrettelegging og fraværsreglene.

Da resultatene fra Elevundersøkelsen 2025 ble publisert, ble det trukket fram at mobbetallene har gått ned.

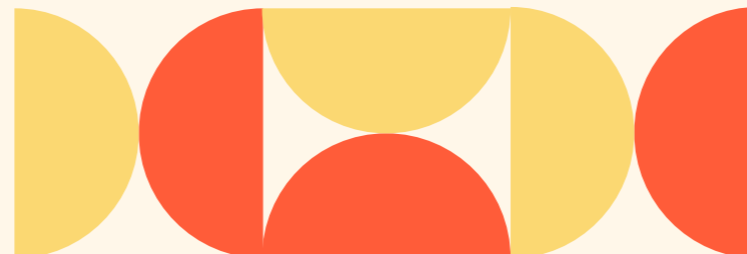
Det stemmer – men nedgangen er fra allerede høye nivåer. Det er fortsatt for mange elever i Akershus, Buskerud og Østfold som jevnlig opplever mobbing. Når over 2 000 elever i vår region forteller at de blir mobbet, kan vi ikke slå oss til ro.

Dette er et tydelig signal om at både ombudet og skoleeier må tenke nytt i arbeidet med å skape trygge og inkluderende skolemiljøer.

Det er positivt at færre elever nå rapporterer at de blir mobbet av voksne. På VG1 ligger tallene mellom 2,3 og 2,8 prosent. Likevel betyr dette at nærmere 400 elever opplever mobbing fra en voksen – et tall som i seg selv er uakseptabelt og må tas på største alvor.

Vi mener derfor at skoleeier må ha et godt forebyggende arbeid og systemer som fanger opp at enkelteleven opplever et utrygt miljø.

Vi ser dessverre fra tid til annen at dette arbeidet er for knyttet opp til enkeltansatte noe som er med på å skape en ulik oppfølging av arbeidet mot mobbing ute på våre skoler. Skoleeier må sikre at oppfølgingen og saksbehandlingen er likeverdig, og i tråd med opplæringsloven.

Videregående skole

Foreldresamarbeid er en viktig del av arbeidet med å sikre et trygt og godt skolemiljø også når elevene går på videregående skole. Selv om elevene er mer selvstendige, har foreldrenes holdninger og engasjement stor betydning for elevenes trivsel, motivasjon og innsats.

Når skolen og hjemmet samarbeider godt, får lærerne bedre forståelse for elevenes behov og kan tilrettelegge bedre i hverdagen. Gode relasjoner mellom lærere, foreldre og elever styrker skolekulturen og kan virke forebyggende mot mistriksel og mobbing (Utdanningsdirektoratet, 2024).

Opplæringsloven § 10-3 slår fast at skolen har plikt til å samarbeide med foreldrene om elevens opplæring (Kunnskapsdepartementet, 2024). Mange foreldre ønsker å bidra, men mangler arenaer for engasjement.

Skolene kan styrke fellesskapet ved å gi foreldre mulighet til å bli kjent med hverandre, for eksempel gjennom foreldremøter, grupper eller sosiale samlinger (Utdanningsdirektoratet, 2024).

Flere videregående skoler i våre tre fylker har gode erfaringer med tiltak som «miniFAU», foreldrefeier og lignende møteplasser.

Slike initiativ kan gjøre det enklere for foreldre å engasjere seg og bidra positivt inn i hele elevgruppa.

Skolen skal samarbeide med foreldrene – det er lovpålagt.

Foreldresamarbeid er ikke bare viktig, det er en del av opplæringsloven § 10-3. Når foreldre inkluderes, styrkes både elevmiljø og læringsfellesskap

(Kunnskapsdepartementet, 2024).

Foto: Trine Sirnes

Inkluderende avgangsmarkering

Råd fra ungdom

1. Feir etter skoleslutt – som ett felles kull.
2. Ha åpne, gratis/billige arrangementer der noen er rusfrie, på felles møteplasser i kommunen og på skolen.
3. Begrens markedsaktørenes makt.
4. Informer tidlig – både foresatte og elever.
5. Bygg klasse- og kullfellesskap: "Vi er skolens russekull – ikke små grupper."

Avgangsfeyring skal være en felles markering av avslutning på 13 års skolegang, og alle skal kunne se tilbake på feiringen med glede. Slik er det ikke i dag. Mange ungdommer beskriver feiringen som sosialt, økonomisk og emosjonelt krevende.

Høye kostnader, lukkede grupperinger og sterk kommersiell påvirkning, fører til at flere faller utenfor. Selv elever som er «inne i en gruppe» kjenner på press, uro for å bli ekskludert og forventninger som får dem til å gå på kompromiss med egne grenser. Konsekvensene kan vare lenge etter skoleslutt.

Ungdomsmedvirkning – endring som eies av ungdom

Ungdom må få være med å utforme en ny feiring fordi det er dem det gjelder. Derfor har ombudet involvert ungdom fra 13-20 år deltatt aktivt i både lokalt og nasjonalt arbeid, gjennom enkeltungdom, elev- og ungdomsråd, Elevorganisasjonen og elevtinget, undersøkelser og samlinger.

De er tydelige på at de ønsker en mer inkluderende, rimeligere feiring med mindre kommersiell styring. De mener også at vi må ha en tidlig innsats på ungdomsskole og vg1 før kulturen sementeres og grupper etableres.

Voksne ønsker endring, men likevel velger flere å ikke lytte til det ungdom har spilt inn. Når beslutningstakere ikke tar ungdoms innspill på alvor, svekkes både medvirkningen og tilliten til prosessen. De må ta ansvar ved å sikre tydelige rammer, støtte og felles løsninger som gjør det enklere å velge fellesskapet.

«Hvorfor snakker vi så mye om å styrke ungdomsmedvirkning, samtidig som vi ofte undervurderer ungdommens egne vedtak og prioriteringer?»

Inkluderende avgangsmarkering

Arbeid med avgangselevne

Alle videregående skoler i våre fylker har et eget styre for avgangselevne og en kontaktperson. De fleste samarbeider tett med elevrådet, noe som gir mer inkluderende praksis. Også i år er det valgt et fylkesvis hovedstyre. Ombudet samler elevrådsledere og avgangspresidenter månedlig for verdibasert ledelse, erfaringsdeling og veiledning. Verdigrunnlaget for 2025 var:

- **Akershus:** Frihet, fellesskap og feiring
- **Buskerud:** Trygghet, fellesskap og gøy
- **Østfold:** Trygghet, likeverd og respekt

Undersøkelser – innsikt fra skoler og elever

Ombudets undersøkelser blant elever og skoleledere viser at avgangsfeiringen påvirker skolemiljøet lenge før russetiden starter. Mange elever rapporterer om sosialt press, utenforskap og økonomiske belastninger.

Elever som ikke er med i grupper, eller som faller ut underveis, opplever ofte at læringsmiljøet svekkes. Andre peker på at tydelige fellesrammer fra skolen gjør det enklere å delta – og at opplevelsen av fellesskap øker når det finnes åpne, felles arrangementer.

Foto: Avia produksjon

«Feiringen ble veldig bra! Fellesarrangementene, klassevors, temadager og russerevy skapte fellesskap, og det er vi stolte av!»

Inkluderende avgangsmarkering

Nasjonalt arbeid og samarbeid i våre fylker

Fylkesdirektørene for utdanning i hele landet har ferdigstilt en handlingsplan for arbeidet med avgangsmarkering. Buskerud og Østfold har vedtatt forslaget i fylkestinget, og Akershus har gjort egne tilpasninger i sitt fylkestingsvedtak.

Regjeringen støtter retningen og har iverksatt tiltak knyttet til trafikksikkerhet og tilsyn av markedsaktører.

Samarbeidet med ombudet varierer mellom fylkene. Akershus og Østfold har hatt tett og systematisk samarbeid med ombudet om fellesarrangementer og strategisk utviklingsarbeid. Ombudet ønsker et tilsvarende samarbeid med Buskerud fremover.

Ombudet erfarer at fylkestingsvedtaket i Buskerud er lite kjent blant skolene, foresatte, ungdom og lokalsamfunnene og at det ikke er iverksatt tiltak, noe som hemmer fremdriften.

Hvilke verdier viser vi som samfunn når vi tillater en feiring som skaper utenforskap?

Ombudets anbefalinger

1. Involver ungdom i alle ledd av prosessen.
2. Gjør endringsarbeidet kjent i skoler, kommuner og lokalsamfunn.
3. Ha et systematisk samarbeid mellom fylkeskommuner, kommuner, skoler og elevråd.
4. Bygg fellesskap – legg til rette for klasse- og kullbaserte aktiviteter framfor lukkede grupper.

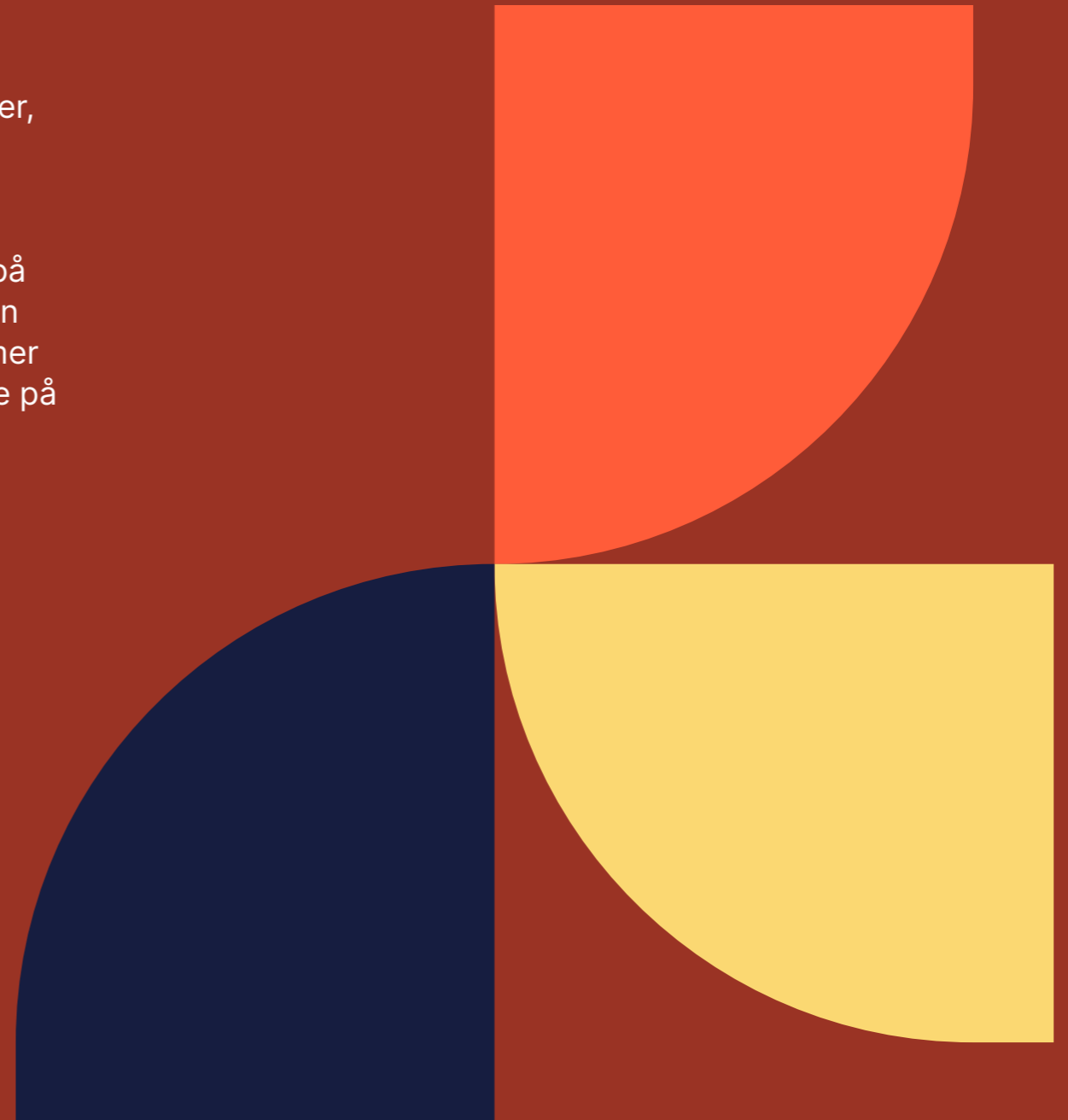

Grunnskole

Ombudet mottar hvert år mange henvendelser fra foresatte som beskriver et utrygt skolemiljø over tid. De fleste gjelder 4.-7. trinn, hvor vi ofte ser brudd i vennskap, økende konflikter, utestengelse og svekket fellesskap. Dette er en alder der mange barn strever med å finne sin plass i gruppen.

Vi registrerer også flere saker med fysiske krenkelser, også på småtrinnet. Fra ungdomstrinnet får vi færre henvendelser enn barne- og mellomtrinn, men sakene som kommer er gjerne mer komplekse, langvarige og involverer mobbing som skjer både på skolen, fritiden og på sosiale medier.

Grunnskole

Skolene

Skolene har i økende grad etablert gode rutiner for aktivitetsplikten, men etterspør mer veiledning når elever fortsatt ikke opplever det trygt og godt. Mange av de mest krevende sakene handler om gruppedynamikk og manglende fellesskapsstrukturer, der ansatte trenger støtte i hvordan de kan arbeide mer forebyggende og inkluderende.

I 2025 har ombudet derfor hatt et særskilt fokus på fellesskapende aktiviteter og praktiske verktøy som fremmer inkludering og prososiale ferdigheter i undervisningen. Arbeid med escapemetodikk i opplæringsloven kapittel 12 har vært ett av tiltakene som gir ansatte konkrete erfaringer med hvordan regelverksforståelse og relasjonsbygging kan kobles sammen i praksis.

Dette arbeidet viser hvor viktig det er at fellesskap bygges på tvers av arenaer, og at foresatte ses som medskapere – ikke bare mottakere av informasjon. Trygge elever og sterke læringsmiljøer krever at alle parter trekker i samme retning.

Grunnskole

Foresatte

I 2025 har ombudet gjennomført en rekke foreldremøter med temaet «Hvordan kan foresatte bidra til et trygt skolemiljø?».

Foresatte uttrykker et sterkt ønske om å bidra til et trygt skolemiljø, men opplever ofte begrenset informasjon fra skolen når eget barn ikke er direkte involvert. Dette kan forsterke en individualisert tilnærming der foreldre kun ser sitt eget barn og ikke fellesskapet.

Ombudet møter også saker der konfliktnivået mellom foresatte er høyt, ofte fordi de har ulik forståelse av både situasjonen og hverandres barns behov.

Dette viser hvor sårbar fellesskapsforståelsen kan være når relasjoner og kommunikasjon svikter. Samtidig ser vi positive trekk i foreldrefellesskapet knyttet til barns bruk av sosiale medier, der flere foresatte samarbeider om felles regler og grenser.

Hva skjer når foresatte gir opp mot presset?

«Alle var enige, men så brøt en ut og dermed raknet alt...»

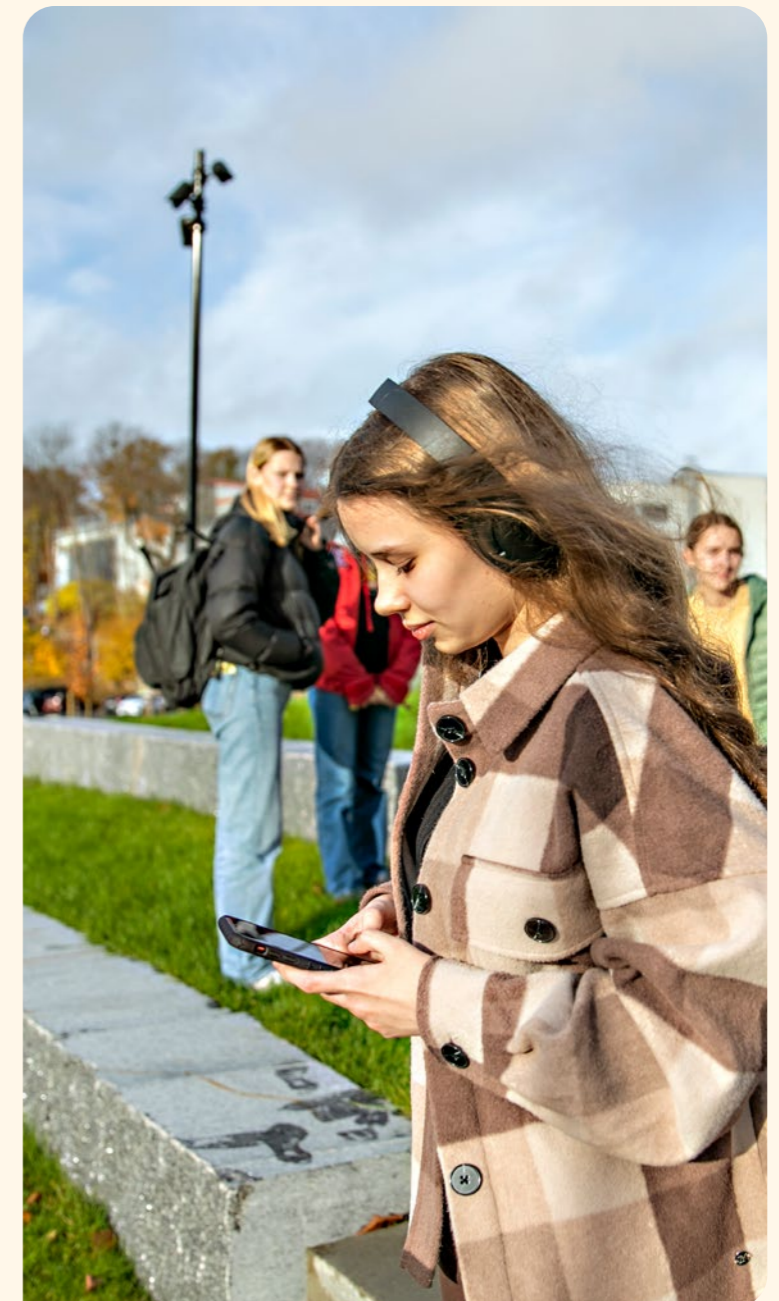

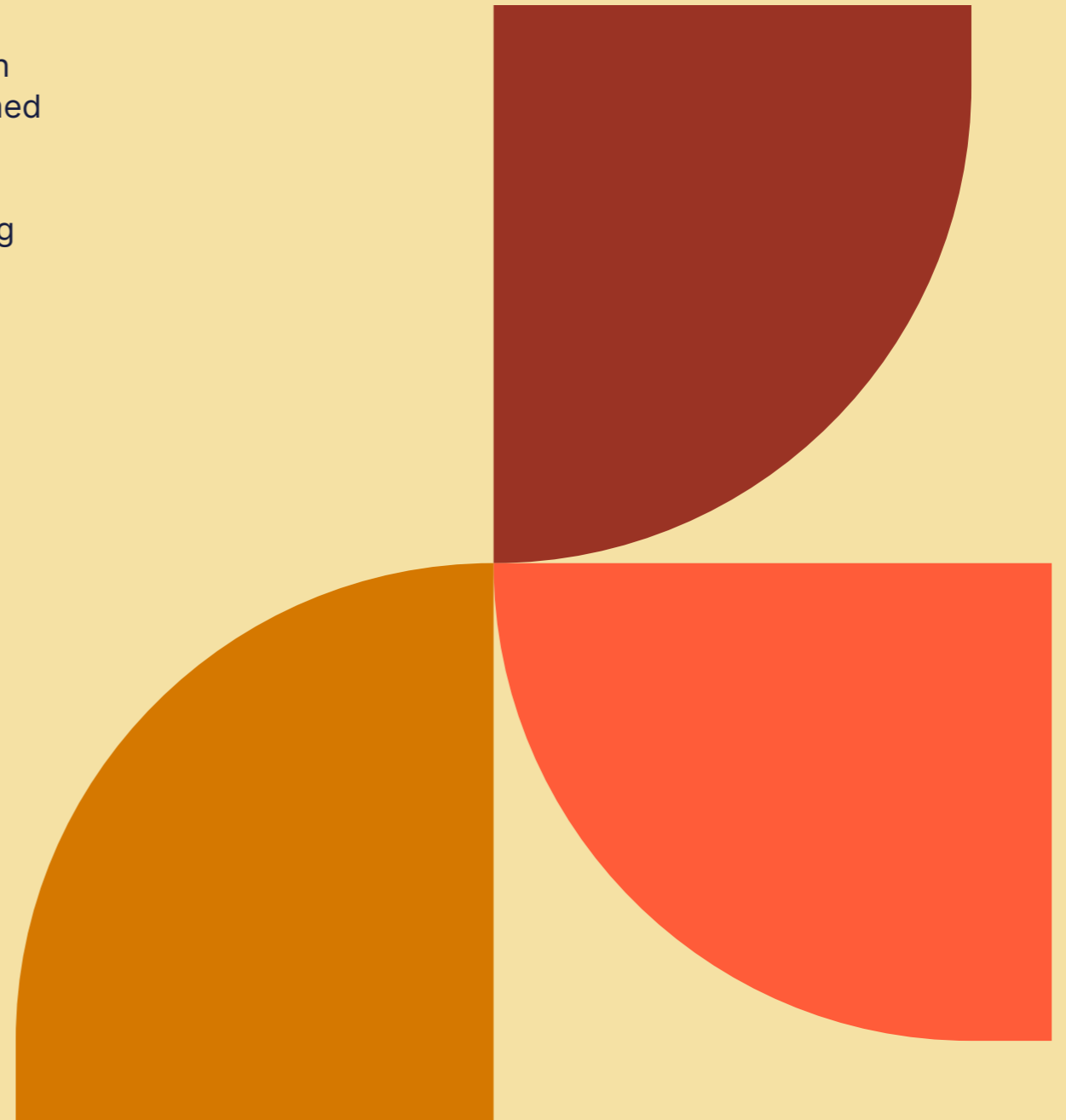
Foto: Trine Sirnes

Barnehage

I stort sett alle barn i landet går i dag i barnehagen. Det er relativt nytt at også barn i barnehagen har lovfestet rett til en trygg og god barnehagehverdag, noe som gjør at arbeidet med å gjøre barnas rettigheter kjent må styrkes.

I dette kapittel vil du som leser se våre tanker på området, og hvilket ansvar vi mener påligger barnehageeierne å oppfylle.

Barnehage

Ombudet får fortsatt få henvendelser fra foresatte om utrygt barnehagemiljø. Dette samsvarer med nasjonale funn som viser at mange foreldre ikke kjenner til rettighetene sine eller hva de kan forvente av barnehagens arbeid når det ikke finnes en tydelig informasjonsplikt.

Når foresatte mangler slik informasjon, kan bekymringer bli værende hos dem – i stedet for å bli meldt videre til barnehagen eller ombudet (Deloitte, 2024).

Kunnskap og kompetanse hos foresatte er viktig for å gjøre de i stand til å ivareta barnas rettigheter når barnehagemiljøet ikke er trygt og godt og for å motvirke en utvikling der blikket rettes mot eget barn fremfor barnegruppen som helhet. Når foresatte får innsikt i hvordan konflikter og begynnende mobbeatferd oppstår, blir de reelle samarbeidspartnere i arbeidet med et trygt og inkluderende miljø.

Selv om henvendelsene er få, er det bred enighet om at begynnende mobbeatferd forekommer i barnehagen. Slike tidlige samspillutfordringer krever kompetente voksne og tydelige rammer. Erfaringer viser at krenkelser som senere oppstår

i skolealder, ofte har sitt utspring allerede i barnehagen. Dette understreker behovet for god kunnskap om psykososialt barnehagemiljø og forståelsen av at fellesskap må læres og trygges fra tidlig alder.

Ombudet registrerer økt etterspørsel etter kompetanseheving blant barnehageeiere og styrere, både om kapittel VIII, begynnende mobbeatferd, psykososialt samspill i barnegrupper og forebygging av voksenkrenkelser. Slik kompetansebygging styrker ansattes mulighet til å etterleve lovverket og gjenkjenne begynnende mobbeatferd.

Samtidig ser ombudet store variasjoner i barnehagenes forståelse og etterlevelse av kapittel VIII. Mange jobber målrettet og handler raskt når barn ikke har det trygt og godt, men kvaliteten varierer betydelig.

Det er avgjørende at barnehagemyndighetene sikrer at alle barn – uavhengig av barnehage – møter ansatte som ivaretar plikten etter § 42, i barnehageloven.

Ombudet erfarer at en del barnehager er usikre på når de skal opprette en skriftlig plan og

mange barnehager synes å ha en praksis der det først iverksettes tiltak uten å nedfelle disse i en slik plan. Denne praksisen er ikke i samsvar med aktivitetsplikten, som sier at når det skal lages tiltak i en sak, skal det også utarbeides en skriftlig plan.

«Samarbeid staves med to bokstaver – VI»

Thomas Nordahl

Barnehage

For å styrke fellesskapet og sikre et trygt og godt psykososialt barnehagemiljø anbefaler Ombudet at:

Barnehageeiere

- Sikrer nødvendig kompetanse hos alle ansatte slik at kapittel VIII forvaltes i tråd med lovens formål og intensjon.
- Gir foresatte god informasjon om roller, ansvar og hvor de kan henvende seg når saker må løftes over barnehagenivå.
- Synliggjør ombudet for barn og unge for foresatte som en tilgjengelig ressurs og støtteinstans.

Barnehagene

- Etablerer faste rutiner for å informere foresatte om bestemmelsene i kapittel VIII, inkludert hva foresatte kan forvente – og hvilke krav de kan stille når et barn ikke har det trygt og godt.
- Legger aktivt til rette for foreldresamarbeid som tydeliggjør foresattes rolle og ansvar i å bygge et trygt og inkluderende miljø for hele barnegruppen.

Satsningsområdene i perioden 2024 - 2027

Ombudet arbeidet særlig målrettet innen våre satsningsområder som alle berører sentrale deler av barn og unges oppvekst og læringsmiljø.

Disse områdene er valgt fordi de gjenspeiler utviklingstrekk vi ser i våre henvendelser, i møte med elever, foresatte og fagmiljøer, og fordi de er avgjørende for å styrke fellesskapet og tryggheten i barnehage, skole og læretid.

I dette kapitlet presenterer vi hovedfunnene og utviklingsarbeidet innen digital dømmekraft, elevmedvirkning og overganger. Beskrivelsene er korte og oppsummerende.

For mer detaljert informasjon om metodikk, resultater eller muligheter for samarbeid, inviterer vi leseren til å ta kontakt med ombudet.

Foto: Trine Sirnes

Elevmedvirkning

Tall fra Elevundersøkelsen 2025 viser at mange elever ikke opplever reell medvirkning i skolehverdagen. I Akershus, Buskerud og Østfold svarer rundt 30 % at lærerne i liten grad legger til rette for elevrådsarbeid, og nær 50 % opplever at forslag fra elever sjelden blir hørt. Dette bekrefter ombudets erfaring, elevmedvirkning er et område med store variasjoner og utydelige rammer.

Reell elevmedvirkning handler om mer enn strukturer og møter – det handler om tillit, fellesskap og ansvar, og om å ta ungdom på alvor. Når elever ikke blir hørt, erfarer de at deres mening ikke betyr noe, deres rolle i arbeid med et godt skolemiljø har ingen betydning, og dette svekker deres opplevelse av tilhørighet og rommet for felles ansvar for skolemiljøet blir mindre.

Det er store forskjeller mellom skolene i hvordan elevmedvirkning praktiseres. Noen har gode rutiner og involverer elever i utviklingsarbeid, mens andre mangler både tid, støtte og systemer. Særlig elevrådskontaktrollen er ofte uklar, og det er for lite tid eller ressurser til å gjøre jobben skikkelig. Uten tydelige rammer og

tilstrekkelige ressurser blir elevrådene sårbare og får begrenset innflytelse – noe som igjen forsterker opplevelsen av at elevmedvirkning ikke er reell.

For å styrke arbeidet har ombudet samarbeidet tett med ungdomsråd, elevråd, lærere, elevrådskontakter og skoleledelse. I 2025, tok ombudet initiativ til å opprette to nettverk: ett for ungdomsrådssekretærene og ett for ungdomsrådene i våre tre fylker. Nettverkene har faste møtepunkter med faglig påfyll, erfaringsdeling og samarbeid. Høsten 2025 arrangerte vi sammen med ungdomsrådssekretærene, en felles samling for ungdomsrådene.

Ombudet har deltatt på ungdommens fylkesting i de tre fylkene, gjennomført kurs og samlinger for elevråd og elevrådskontakter og ansatte, og utviklet nye ressurser for arbeid med elevmedvirkning og klassemiljø. Disse arenaene, gir en unik innsikt i hvordan ungdom opplever sin hverdag, og hvordan medvirkning kan bidra til tryggere og mer inkluderende læringsmiljøer.

Budskapet er tydelig, ungdom ønsker å bidra, men trenger reelle muligheter. Elevmedvirkning må være en integrert del av skolens kultur og praksis, ikke noe som overlates til ildsjeler eller tilfeldigheter.

Reell elevmedvirkning er ikke bare en rettighet – det er en forutsetning for et sterkt fellesskap. Når ungdom blir hørt, øker både trivsel, motivasjon og ansvarsfølelse i hele skolemiljøet.

Anbefalinger for å styrke elevmedvirkning og elevdemokrati

For å sikre likeverdige vilkår for elevmedvirkning i alle skoler anbefaler ombudet:

1. Felles standard og klare rammer

Skoleeier bør etablere tydelige retningslinjer og ha en minstestandard for arbeid med elevmedvirkning – både for enkeltelever, klasser og elevråd.

2. Kompetanse og profesjonsfellesskap

Ansatte trenger jevnlig opplæring, erfaringsdeling og gode verktøy, slik at elevmedvirkning blir en naturlig del av skolens praksis.

3. Styrket elevrådskontaktrolle

En tydelig rollebeskrivelse, tilstrekkelig tid, ressurser og verktøy er nødvendig for at elevrådskontakter skal kunne støtte elevrådene godt.

4. Tid til medvirkning i klassen

Skolene bør sikre faste arenaer for elevmedvirkning, som timefastsatt klassens time, elevrådsarbeid og mulighet for enkeltelever å engasjere seg i elevdemokratiet (for eksempel gjennom strukturert klassesstime).

5. Likeverdig representasjon

Alle elever – uansett studieretning, behov eller bakgrunn, skal kunne delta og være representert i elevråd og medvirkningsprosesser.

6. Ungdomsmedvirkning i politiske prosesser

Ungdomsråd, elevråd og enkeltungdom bør involveres og lyttes til i politiske saker og utviklingsarbeid som angår dem.

Digital dømmekraft

Hva skjer med barn og unges fellesskap når algoritmer, påvirkning og press former hverdagen deres mer enn de voksne som skal støtte dem?

Digital dømmekraft er et av ombudets satsningsområder. Arbeidet omfatter både veiledning i enkeltsaker og systemrettet innsats mot elever, ansatte og foresatte. I 2025 har et sentralt fokus vært å støtte foreldre i rollen som digitale rollemodeller og å styrke dialogen mellom hjem og skole om barn og unges digitale liv.

Med støtte fra Partnerskap mot mobbing har ombudet ferdigstilt en oppdatert versjon av samtaleverktøyet *foreldre som digitale rollemodeller*. En viktig oppdatering er at dialogdukene nå er tilpasset både foresatte i barnehage og på skole.

Henvendelser til ombudet viser hvor viktig det er at foresatte involveres tidlig, og at barnehager og skoler legger til rette for åpne, ærlige samtaler før barna får bred tilgang til digitale plattformer. Dialogdukene er tilgjengelige for barnehager og skoler på dømmekraft.no.

Det nasjonale arbeidet er samtidig trappet opp. Fagmiljøer, foreldreutvalg, profesjonsorganisasjoner og myndigheter viser økt vilje til å sikre en trygg digital oppvekst. NOU 2024:20 Det digitale (i) livet, regjeringens forslag om 15-års aldersgrense for sosiale medier og Helsedirektoratets faglige råd om skjermbruk gir et felles kunnskapsgrunnlag som understøtter behovet for regulering og tydelig veiledning til foreldre.

Ombudet har, sammen med flertallet av øvrige elev-, lærling- og mobbeombud i Norge, bidratt i arbeidet med NOU-en og levert høringsinnspill til lovforslaget om aldersgrense for sosiale medier. Forskning viser at uregulerte digitale miljøer kan øke forekomsten av digital mobbing og press, og ombudet støtter derfor tiltak som kombinerer regulering med styrket foreldrerolle.

I våre fylker ser vi et økt engasjement for smarttelefonfrie skoler og et ønske blant foresatte om felles løsninger. Samtidig understreker vi at regulering alene ikke er nok – refleksjon og dialog må til. Derfor har dialogdukene vært et sentralt verktøy i foreldresamarbeid, og lanseringen i mai 2025

ble gjennomført i et nasjonalt seminar på Sentralen i Oslo, streamet til hele landet.

Ombudet har også styrket samarbeidet med personvernombudene i våre tre fylker for å sikre barn og unges rett til personvern og fremme en trygg digital delingskultur.

Gjennom årets arbeid ser vi et tydelig bilde: Digital dømmekraft handler ikke først og fremst om barn og unges valg, men om voksne som tar ansvar, institusjoner som samarbeider og et samfunn som setter klare rammer for en trygg digital oppvekst.

Hva gjør det med fellesskapet når konflikter, mobbing og misforståelser flyttes til arenaer ingen voksne ser?

Overganger

Gode overganger krever tydelig informasjon, felles forståelse av roller og forventninger, og at alle parter møter hverandre med gjensidig respekt og vilje til å forstå.

Ombudet har et særlig fokus på følgende overganger: fra hjem til barnehage, fra ungdomsskole til videregående skole og fra videregående skole til læretid.

Gode overganger er avgjørende for trygghet, tilhørighet og mestring, men er også faser der fellesskapet settes på prøve. Tidligere negative erfaringer gjør elever og foresatte utrygge, noe som kan gi høyt beredskapsnivå som medskapere – ikke bare mottakere av informasjon.

Trygge elever og sterke læringsmiljøer krever at alle parter løfter i samme retning.

Foto: Trine Sirnes

Hjem - barnehage

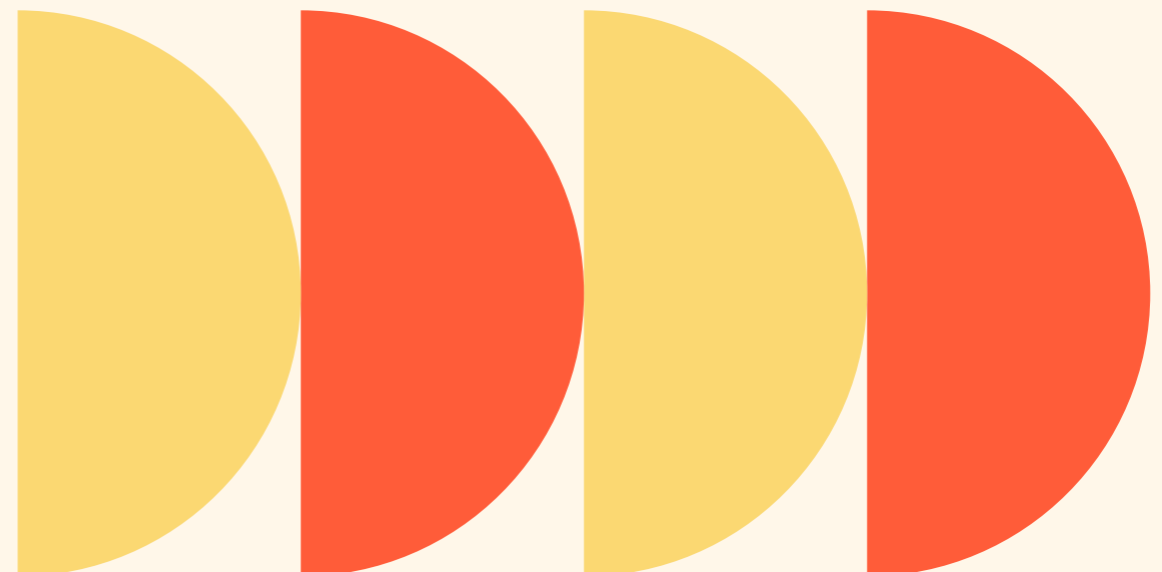
En trygg og god overgang krever tid, tilstedeværende voksne og et tett samarbeid mellom hjem, barnehage og helsestasjon.

I 2025 har ombudet arbeidet med å styrke kunnskapen om denne overgangen, blant annet gjennom dialog med barnehager, helsestasjoner og fagmiljøer. Dette har ført til et pilotprosjekt i samarbeid med tre forskere ved Universitetet i Sørøst-Norge (USN).

Prosjektet bygger blant annet på funnene fra ombudets rapport om overgangen hjem-barnehage (Ombudet for barn og unge i Akershus, Buskerud og Østfold, 2025), og skal gå over 1,5 år (2026-2027).

Målet med pilotprosjektet er å styrke kunnskapsgrunnlaget på et område som i dag er lite utforsket. Prosjektet skal bidra til økt innsikt i hva som fremmer trygge, forutsigbare og inkluderende overganger for de yngste barna, og et tettere samarbeid mellom hjem og barnehage.

En trygg og god overgang krever tid, tilstedeværende voksne og et tett samarbeid mellom hjem, barnehage og helsestasjon.

Fra ungdomsskole til videregående skole

I denne overgangen oppstår det ofte glipper. Det kan skyldes svak informasjonsflyt, ulikt forvaltningsnivå eller manglende strukturer for samarbeid.

En særlig utfordring gjelder forventninger knyttet til inntak og klasseplassering. Mange elever og foresatte forventer å få endret klasse når de ikke havner med kjente. På videregående er dette sjelden mulig, noe som fører til frustrasjon og uro.

Elever med særskilte behov er spesielt sårbare når tilrettelegging fra grunnskolen ikke videreføres som forutsatt.

Tidlig og tydelig informasjon er avgjørende for en trygg start. Foresatte som tidligere har opplevd svake overganger kan møte neste overgang med høyere beredskap – noe som lett misforstås som kravstorhet, mens det egentlig handler om å sikre at barnet ikke faller mellom stoler igjen.

Til undring:

Er det den nye skolen som i seg selv skaper stress, eller er det usikkerheten knyttet til selve overgangen?

Fra videregående skole til læretid

I 2025 gjennomførte ombudet en spørreundersøkelse blant 211 lærlinger. Undersøkelsen viser at overgangen til læretid fungerer godt for mange, men peker på tre sentrale forbedringsområder:

1. mer praksisnær og relevant yrkesfaglig fordypning, heretter YFF,
2. bedre informasjon før oppstart,
3. tydeligere forventningsavklaringer.

Flere lærlinger opplever at overgangen fra skole til fulltidsarbeid er brå, med høyere tempo og større ansvar enn de var forberedt på.

*«Det vi lærer på skolen
passet ikke med jobben.
Vi skulle vært i praksis
mye mer.»*

Manglende arbeidserfaring og variasjon i kvaliteten i faget YFF forsterker dette. Flere beskriver at de møter forventninger de ikke har fått innsikt i på forhånd.

Et tydelig funn i undersøkelsen er at relasjonen til veilederen er et av overgangens sterkeste områder. Lærlingene trekker frem støtte, tilgjengelighet og trygghet som avgjørende i starten av læretiden.

Gjennom henvendelser fra bedrifter, lærlinger og foresatte har ombudet erfart at generasjonsmisforståelser preger mange oppstarter.

Ulike forventninger til kommunikasjon, tempo og arbeidsstil skaper lett misforståelser og gjør det nødvendig å styrke refleksjon og forståelse mellom generasjoner.

Vi er alle et produkt av tiden vi vokser opp i.

Aktiviteter for å fremme kunnskap og samarbeid i 2025

For å styrke kunnskapen om barn og unges hverdag, og nå ut til flere, arbeider ombudet også gjennom ulike plattformer og faglige nettverk. Nedenfor følger noen av aktivitetene som i 2025 har bidratt til å formidle innsikt, utvikle kompetanse og styrke fellesskapet rundt barn og unge.

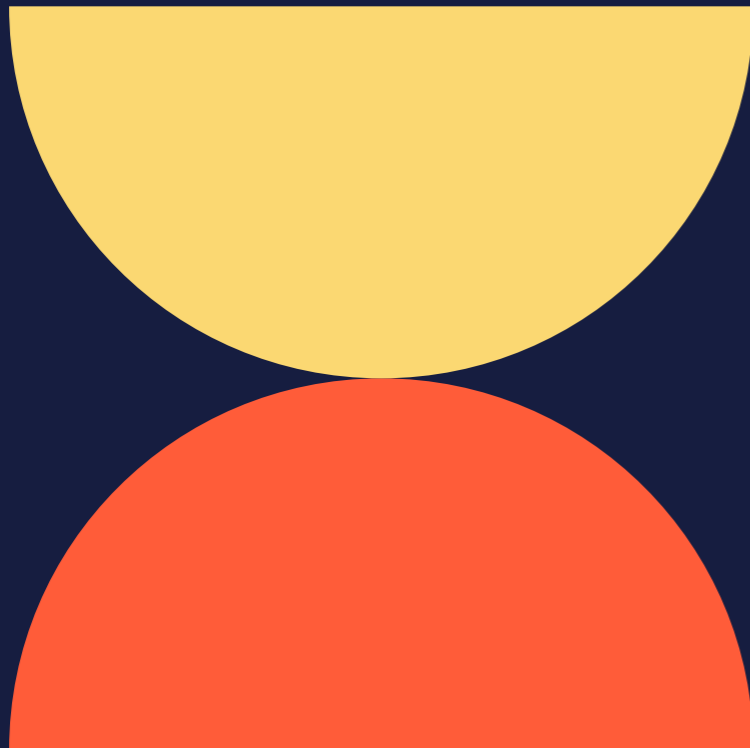

Foto: Trine Sirnes

Ombudspodden

Ombudspodden er en av våre plattformer for å belyse hvordan barn, unge og voksne opplever hverdagen i barnehage, skole og fritid. Sammen med fagpersoner og ungdommer snakker vi om hva det innebærer å leve i dagens samfunn, og hvordan både fellesskapet og enkeltpersoner kan bidra til tryggere og mer inkluderende miljøer.

Siden oppstarten i 2022 har rundt 1800 lyttere funnet veien til Ombudspodden. I 2025 gjorde vi podkasten universelt utformet og tilgjengelig via våre nettsider, slik at flere kan delta i samtalene som former arbeidet vårt. Dette er en del av ombudets mål om å gjøre kunnskap tilgjengelig og bidra til at foresatte og ansatte får et tydeligere bilde av både ansvar, plikter og muligheter i møte med barn og unge.

I 2025 publiserte vi tre episoder som alle knytter seg til rapportens hovedtema om fellesskapets betydning:

God læretid – hva er viktig å tenke på?

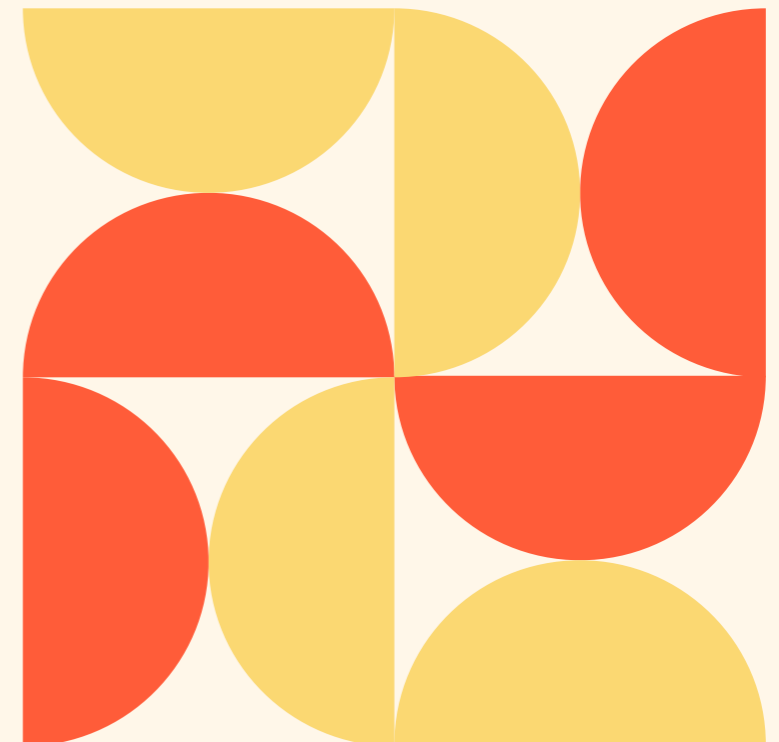
En episode som utforsker hvordan gode relasjoner, støtte og forventningsavklaringer bidrar til et trygt og inkluderende læringsfellesskap for lærlinger.

Foreldre som digitale rollemodeller

En samtale om hvordan foresattes valg og digitale vaner påvirker barns sosiale samspill, grenser og trygghet – også i fellesskap de voksne ikke alltid ser.

Hvordan kan vi hjelpe gutta?

En episode som belyser utfordringer mange gutter møter i skolemiljø og fritid, og hvordan fellesskap, tilhørighet og gode voksne kan gjøre en avgjørende forskjell.

Skolemiljøteam

Arbeid med kommunale og fylkeskommunale skolemiljøteam

Ombudet har over flere år arrangert samlinger for kommunale og fylkeskommunale skolemiljøteam. Tidligere har mange kommuner hatt såkalte innsats- eller beredskapsteam, men i tråd med nasjonale føringer ser vi nå en gradvis omlegging til skolemiljøteam som mer helhetlige, systematiske og forebyggende strukturer.

Denne utviklingen gjenspeiler et tydeligere ønske om å styrke fellesskapet rundt elevene og sikre mer koordinert innsats når skolemiljøet er utfordret.

I 2025 arrangerte ombudet to samlinger med hovedtema utfordrende skole-hjem-samarbeid. Dette er et område der mange profesjoner opplever økt press, både på grunn av krevende sakstyper og en generell utvikling der relasjonen mellom hjem og skole preges av sterk individualisering.

På samlingene ble det delt erfaringer fra blant annet Læringsstøttende team i Drammen, som har gode resultater med systematisk

arbeid i skoler med sammensatte utfordringer, og fra forskningsbaserte tiltak utviklet ved Læringsmiljøsentret ved Universitetet i Stavanger. Disse eksemplene viser betydningen av å jobbe kunnskapsbasert og i fellesskap på tvers av tjenester.

På den andre samlingen bidro Nordre Follo sitt mobbeombud, i samarbeid med lokale fagmiljøer, med et innlegg om hvordan kommunen har utviklet strukturer som styrker koordinering, forutsigbarhet og felles forståelse i komplekse skolemiljø saker.

Dette illustrerer hvordan en tydeliggjøring av roller og ansvar – for både ansatte og foresatte – kan motvirke fragmentering og bidra til et mer robust fellesskap rundt elevene.

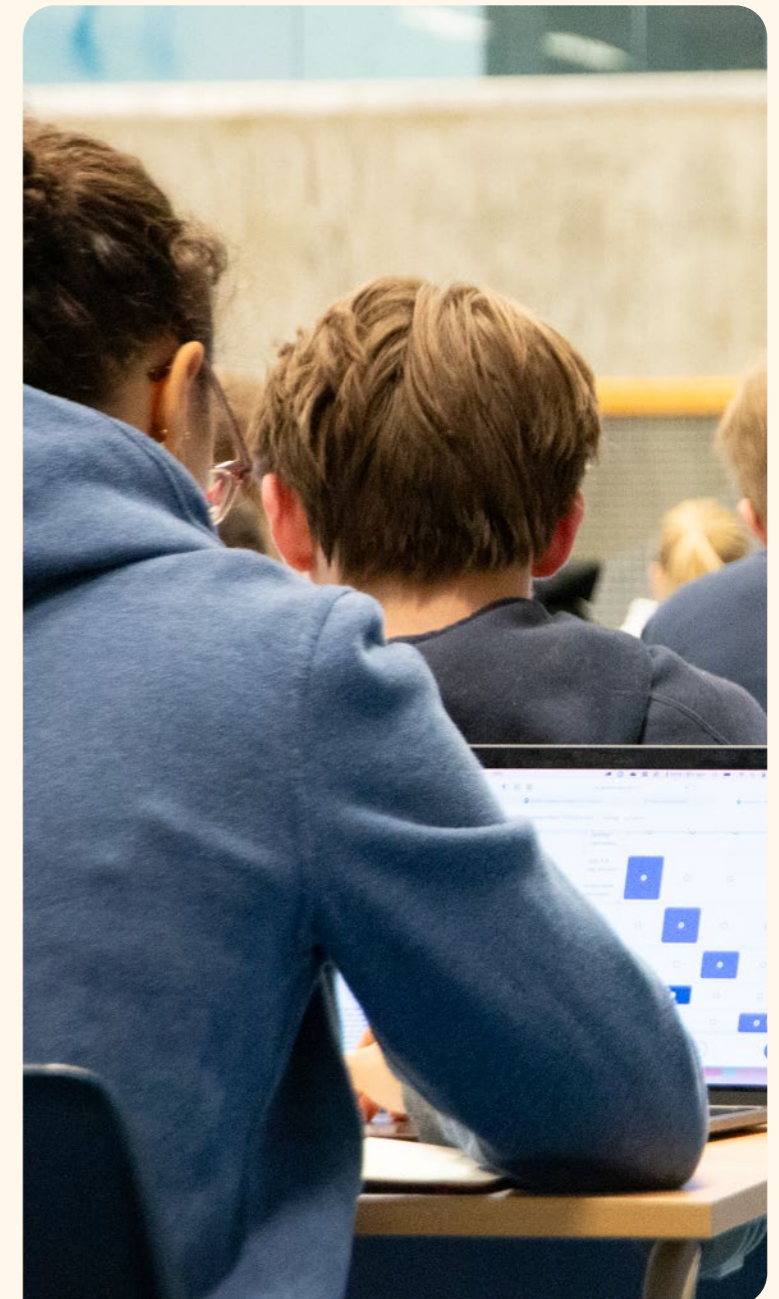

Foto: Carsten Øhrn

Ung.no

En del av ung.no er spørretjenesten der ungdom kan sende inn anonyme spørsmål, som deretter fordeles til et svarpanel. Vi har i mange år vært en del av svarpanelet til ung.no, og gjennom 2025 har to ansatte i ombudet sammen med ombudskollegaer fra Rogaland og Trøndelag hatt ansvar for å svare på spørsmål som en del av sine arbeidsoppgaver.

I løpet av 2025 besvarte vi spørsmål relatert til grunnskole, videregående skole og læretid. Hoveddelen av spørsmålene kom fra elever i videregående opplæring, i overkant av 75%, og det har vært en overvekt av spørsmål rundt de nye fraværsreglene. De nye reglene som ble innført ved start av skoleåret 2025/26, har skapt forvirring, undring og en forskjellsbehandling av elever avhengig av hvor i landet de bor. Dette på grunn av at fylkene rundt om i Norge har tolket reglene ulikt.

Andre eksempler på spørsmål som vi ofte besvarer er; hvordan klager man på en lærer, hva kan man gjøre om man opplever at en lærer bryter mot taushetsplikten, hva er skolens ansvar når man opplever mobbing og spørsmål om kravene til fysisk skolemiljø.

Ung.no er det offentlige
informasjonskanal for ungdom i landet.

Til undring

Gjennom året møter ombudet barn, unge, foresatte og ansatte som alle forsøker å navigere i et stadig mer komplekst landskap. I denne årsrapporten løfter vi frem en utvikling der vi ser at fellesskapsforståelsen gradvis er blitt svekket, og der blikket i økende grad rettes mot enkeltindividet. Når fellesskapet utfordres, blir enkelthendelser ikke bare enkelthendelser, men tegn i tiden. De peker mot et større bilde vi som samfunn må våge å reflektere over.

Vi ser at samfunnet blir mer individfokustert, vi ser at politikerne på nasjonalt nivå fremmer forslag som går på individ, vi ser et hardere ordbruk om elever som er sårbare og vi ser dessverre at fokuset flyttes altfor ofte fra kontekst til individ uten at man reflekterer over hvordan konteksten påvirker individet og ikke minst utfordrer fellesskapet.

Dette kapitlet er ikke en oppsummering, men en invitasjon til politikere, skoleeiere, ledere og foreldre om å tenke nytt om fellesskapets styrke – og sårbarhet. I våre møter ser vi det samme; barn og unge utvikler seg ikke i isolasjon. De formes i fellesskapet.

Spørsmålet blir derfor om vi gir barn og unge det fellesskapet de trenger?

Når sluttet vi å snakke om vårt felles ansvar i fellesskapet – ikke bare rettighetene?

Vi er gode til å lære barn om hva de har krav på. Men når glemte vi å lære dem – og oss selv – at fellesskapet krever bidrag og ansvar fra alle? Barn og unge har rettigheter som skal vernes, men også plikter til å bidra til et trygt og godt fellesskap. Hvordan gjenoppretter vi balansen mellom hva man har krav på – og hva man selv skal bidra med?

Hvordan ivaretar vi fellesskapet når vold og trusler i skolen øker, og ansatte strever med å stå i jobben?

Vi får stadig høre om en tøffere hverdag ute på våre skoler, elever som utfordrer, noe som gjør at medelever og ansatte føler seg utrygge. Her blir løsningen altfor ofte å legge skylden på individet, i stedet for å se på det som ligger bak.

Er vi for raske med å ønske å legge skyld på individnivå fremfor å se på hva som egentlig er grunnen til adferden? Glemmer vi at vi som voksne har et ansvar for å ivareta de elever som er mest sårbare?

Hva skjer når foreldre gir opp mot presset?

Alle var enige om å sette grenser. Men så brøt én ut — og dermed raknet alt. Hvor robust er egentlig fellesskapet vårt?

Hva betyr det for barn og unge at kommuneøkonomien varierer så sterkt?

Gjennom de siste årene har vi lest og hørt om at kommuner må kutte. Det ropes varsku om en svak kommuneøkonomi, og politikere som må prioritere mellom de lovpålagte oppgavene kommunen har.

Det vi ser, og møter er at det er stor variasjon mellom kommunene i våre tre fylker. Ønsker vi at barn i én kommune får støtte, tid og voksne – mens barn i nabokommunen møter nedskjæringer og økende sårbarhet?

Til undring

Hvordan kan vi sikre at de sårbare barna får den støtten de trenger, og ikke bare det som er minimumskrav i lovverket? Hva betyr det for den enkelte og ikke minst samfunnet at en skole ikke gir den individuelle tilrettelagte opplæringen eleven har vedtak om?

Hva skjer når noen foreldre kjøper fagbøker til sin tredjeklassing fordi skolen ikke tilbyr dette? Hva sier dette om gratisprinsippet, og ikke minst hvordan er dette med på å øke forskjellene mellom barna? Hva skjer med bibliotekens rolle i både leseopplæringen og som sosial møteplass for barn og unge, når kommuneøkonomi påvirker tilgjengelighet og tilbud?

Hva betyr barnefattigdom i praksis?

Mange barn og unge opplever i dag å vokse opp i det som kalles lavinntektsfamilie. Hvordan påvirker det barnets hverdag når barnet ikke inviteres? Når klærne avslører økonomien hjemme? Når mobilen ikke kan byttes? Når deltakelsen på arrangement i skolens regi eller på fritidsaktiviteter koster mer enn familiens økonomi tillater?

Hvor går grensen for hva vi som samfunn aksepterer?

Hva med integrering?

Det jobbes mye for å inkludere barn og unge med minoritetsbakgrunn i skole og fritid – men hvilken effekt har det når foreldrene deres står utenfor fellesskapet?

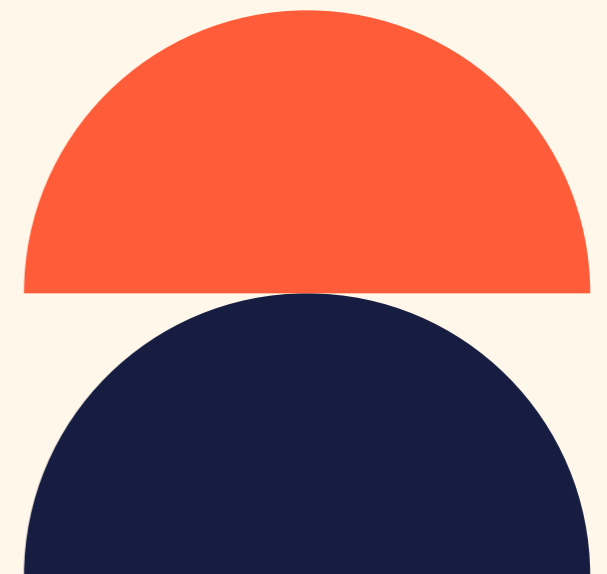
Når foreldre ikke kjenner norsk kultur, skolestrukturer eller fritidstradisjoner, blir ungdommene lett stående i spenn mellom to verdener. Vi møter familier som ikke tillater ungdom å gå på kjøpesenter, delta på fritidsklubb eller være sammen med venner fordi det oppleves «farlig» eller fremmed. Hvordan skaper vi forståelse for at dette er trygge, normale og viktige arenaer for sosial utvikling – hvis foreldrene ikke får delta i fellesskapet selv?

Hva med diskriminering i det stille – i forventninger, kommentarer, blikk og antakelser? Hvem fanger det opp, og hvilke barn faller utenfor før vi rekker å reagere?

Hvordan møter vi “vekslere”, barna som både blir utsatt for og utsetter andre for mobbing?

Hva forteller de oss om relasjoner og tilhørighet, og om behovet for å forstå barn i lys av miljøet de er en del av?

Barn og unge utvikler ikke seg i isolasjon, de formes av fellesskapet og de forutsetninger vi som voksne gir dem.

Anbefalinger fra ombudet

Gjennom årets arbeid ser ombudet et tydelig hovedbilde: Barn og unge utvikler seg ikke i isolasjon. De formes i fellesskap.

Når strukturene rundt dem svikter, blir enkeltpersoner stående alene med ansvar de ikke kan bære. For å styrke fellesskapet – i barnehage, skole og læretid – anbefaler ombudet følgende:

1. Prioriter relasjonsarbeid i hele oppvekstløpet

Trygge og støttende relasjoner mellom barn, unge og voksne er grunnlaget for både læring, trivsel og tilhørighet. Dette gjelder også relasjoner mellom voksne rundt barna. Barnehager, skoler og lærebedrifter bør sikre tid, stabilitet og kompetanse som gjør dette arbeidet mulig.

2. Styrk samarbeidet med foresatte – og gi dem verktøy til å støtte fellesskapet

Foresatte trenger tydelig informasjon om hva som forventes av dem i barnehage og skole. Skoleeier har hovedansvaret for dette. Foreldre skal være en aktiv bidragsyter i arbeidet med tilhørighet og fellesskap i skolemiljøet.

3. Fang opp tidlige signaler – og handle

Utestengelse, små krenkelser og relasjonelle brudd må tas på alvor tidlig. Systematisk og relasjonsorientert arbeid i barnehage og skole kan forebygge større utfordringer senere. Barnehage- og skoleeiere må derfor sikre tilstrekkelig kompetanse om et trygt og godt miljø, etter reglene i barnehageloven og opplæringsloven for alle ansatte.

4. Synliggjør balansen mellom rettigheter og plikter

Barn og unge har rettigheter, men også plikt til å bidra til et trygt og inkluderende miljø. Dette bør formidles tydelig både til elever og foresatte, og integreres i skolens og barnehagens arbeid med fellesskap.

5. Motvirk forskjeller som skaper utenforskap

Økonomiske, sosiale og strukturelle forskjeller påvirker barn og unges muligheter til å delta i fellesskap. Gratisprinsippet må praktiseres i alle ledd, og kommuner og skoler bør ta høyde for ulikt utgangspunkt hos familier.

6. Sikre forutsigbare rammer og langsiktig ledelse

Gode tjenester for barn og unge må ikke være avhengige av enkeltpersoner eller enkeltprosjekter. Forankring i ledelse, profesjonsfellesskap og politiske beslutninger er avgjørende for å skape stabile og inkluderende miljøer.

7. Etabler tydelige rutiner for informasjon og forventningsavklaringer i alle overganger

Forutsigbarhet gir trygghet. Overganger mellom barnehage, skoletrinn, videregående og læretid må preges av god informasjonsflyt, forventningsavklaringer og felles forståelse av roller, ansvar og muligheter.

8. Sikre reell elev- og ungdomsmedvirkning

Medvirkning bidrar til mer treffsikre tiltak og økt eierskap. Skoler og fylkeskommuner bør etablere strukturer som gir elevråd og ungdomsråd reell påvirkning, og ansatte bør ha kompetanse til å arbeide systematisk med dette.

Anbefalinger fra ombudet

9. Styrk arbeidet med digital dømmekraft

Barn og unge trenger støtte til å navigere i komplekse digitale miljøer. Kommuner og fylkeskommuner må sikre at alle som jobber med barn og unge i utdanningsløpet har kompetanse og verktøy til å håndtere digitale krenkelser, sosiale medier og foreldresamarbeid på en god måte. Foresatte bør få tydelige råd og god veiledning i sin rolle.

10. Legg til rette for inkluderende avgangsmarkeringer

Skoler og fylkeskommuner bør redusere kommersielt press og kostnadsdrivende strukturer, og skape åpne, trygge og tilgjengelige møteplasser som styrker klasse- og kullfellesskapet.

Oppsummerende anbefaling

Barn og unge skal ikke lykkes på tross av systemet, men på grunn av det. Vi må bygge strukturer og fellesskap som gir trygghet, forutsigbarhet og støtte – i hele oppvekstløpet.

Foto: Trine Sirnes

Ombudet som kommunalt oppgavefelleskap

Ombudet er organisert som et kommunalt oppgavefelleskap, etter reglene i kommuneloven, og et er samarbeid mellom Akershus, Buskerud og Østfold fylkeskommuner.

De tre samarbeidende fylkene, sammen med staten finansierer oppgavefelleskapet gjennom tilskudd. Størrelsen på tilskuddet fra hver enkelt av deltakerne er fastsatt i en samarbeidsavtale og tilskuddet fra staten er støtte til den statlige ordningen med mobbeombud.

Oppgavefelleskapet styres av et representantskap bestående av seks politikere, to fra hver av fylkene.

Representantskap

Ombudets høyeste besluttede organ skal etter reglene i kommuneloven være et representantskap. Det er de deltakende fylkeskommune som velger sine representanter til representantskapet.

Representantskapet for ombudet består av seks politikere med like mange vararepresentanter. Representantskapets medlemmer var den 31. desember 2025:

Leder:

Thomas Sjøvold, Akershus fylkeskommune, Høyre

Nestleder:

Camilla Aas, Østfold fylkeskommune, Arbeiderpartiet

Medlemmer:

Hanne Lisa Matt, Akershus fylkeskommune, Miljøpartiet de Grønne

Simen Murud, Buskerud fylkeskommune, Høyre

Ellen Ramson Høie, Buskerud fylkeskommune, Arbeiderpartiet

Glenn Melby, Østfold fylkeskommune, Høyre

Varamedlemmer:

Ida Ohme Pedersen, Akershus fylkeskommune, Fremskrittspartiet

Nimrah Ramzan, Akershus fylkeskommune, Arbeiderpartiet

Kristin Løvaas Gjerde, Buskerud fylkeskommune, Fremskrittspartiet

Mons-Ivar Mjelde, Buskerud fylkeskommune, Arbeiderpartiet

Håvard Osflaten, Østfold fylkeskommune, Senterpartiet

Gøril Eilertsen, Østfold fylkeskommune, Høyre

Representantskapet har i løpet av 2025 hatt tre møter der de blant annet vedtatt budsjett og økonomiplan, årsrapport og årsregnskap, foreslått endringer til samarbeidsavtalen og kommet med innspill til evalueringsarbeidet av samarbeidsavtale og tjenesteavtale.

I tillegg har daglig leder holdt representantskapet løpende orientert om ombudets virksomhet.

Ombudet som kommunalt oppgavefelleskap

Samarbeidsavtale og tjenesteavtale

Samarbeidsavtalen og tjenesteavtalen, sammen med ombudets mandat er våre styrende dokumenter.

I mai 2025 godkjente representantskapet mandatet for en evaluering av samarbeids- og tjenesteavtalen.

Dette arbeidet har blitt gjennomført av en arbeidsgruppe bestående av representanter fra de tre fylkeskommunene. Arbeidsgruppen vil i starten av 2026 legge frem sine forslag til politisk behandling.

Referansegruppe

Det er bestemt at ombudet skal ha en referansegruppe bestående av ni ungdommer som skal komme med innspill til ombudets virksomhet. Referansegruppen skal ha minst to møter hvert år.

Faste medlemmer i referansegruppen er lederne for de tre fylkeskommunale ungdomsrådene. I dag består referansegruppen av medlemmer fra Akershus, Buskerud og Østfold fylkeskommuner i tillegg til representanter som representerer Drammen, Flesberg, Nordre Follo, Sarpsborg og Vestby kommuner.

I 2025 ble det avholdt tre møter i referansegruppen.

Samarbeid med de tre fylkeskommunene

Samarbeidsavtalen og tjenesteavtalen beskriver hvordan samarbeidet med de tre fylkeskommunene skal være. I løpet av året har det vært jevnlig samarbeidsmøter, på ulikt nivå, med de tre fylkeskommunene.

Samarbeidet er både på politisk nivå, ledernivå, seksjonsnivå og mellom ansatte i utdanningsavdelingene og ansatte i ombudet.

Kommuneloven § 14-7, årsberetning for oppgavefelleskapet

Kommuneloven stiller krav til oppgavefelleskapets årsrapport og vi vil i dette avsnitt redegjøre disse kravene.

Generelt

Ombudet finansieres av de deltakende fylkeskommunene, ansvarsdelen tilsvarer folketall i hver fylkeskommune. I tillegg får ombudet statlig støtte for deltakelse i mobbeombudsordningen.

Ombudet har i 2025 disponert en netto ramme fra eierne på 8,1 mill kr og statlig støtte til ordningen med mobbeombud på 1,5 mill kr. I tillegg til dette har refusjon av sykepenger og innvilget prosjektstøtte fra Partnerskap mot mobbing gjort at total netto inntektsramme har vært rett i underkant av 9,95 mill kr.

Økonomisk utvikling

Foreløpig årsregnskap viser et positivt resultat på drøyt 0,72 mill kr. En del av resultatet oppfyller representantskapets krav om et årlig overskudd på 3%. Resterende del av overskuddet er grunnet at ombudet ikke har brukt budsjetterte midler i forbindelse med kurs og konferanser. Overskuddet vil bli satt i bundne driftsfond.

Ved godkjenning av budsjett for 2025 vedtok representantskapet å holde en av de åtte stillingene i ombudet vakant. Gjennom dette vedtaket sikret representantskapet at ombudet hadde forsvarlig sum driftsmidler i tillegg til lønnskostnader.

Avvik mellom årsbudsjett og årsregnskap

Daglig leders vurdering er at oppgavefelleskapet har god økonomisk kontroll og at økonomiforvaltningen er forsvarlig. Videre vurderer daglig leder at pengene er brukt i henhold til premisene satt av representantskapet, og de føringer som gis av ombudets mandat og de statlige føringene for mobbeombudsordningen.

Virksomhetens måloppnåelse

Denne årsrapporten beskriver arbeidet som ombudet har gjennomført i rapportperioden, og inkluderer blant annet antall henvendelser besvart og gjennomførte oppdrag.

Etisk standard

De ansatte i ombudet er alle ansatte i Buskerud fylkeskommune som vertskommune. Dette innebærer at de ansatte må holde seg oppdatert og følge de retningslinjer og etiske

reglement som til enhver tid er gjeldende for fylkeskommunen. Daglig leder ønsker ellers vise til fylkeskommunedirektørens årsberetning for flere detaljer om dette.

Kjønnslikestilling

Ombudet hadde per 31. desember 2025 åtte (8) ansatte. Syv av disse personene er ansatt i fast fulltidsstilling, og den siste personen er i 20% engasjement som avsluttes 30. juni 2026. De ansatte i ombudet er seks kvinner og to menn.

Krav etter likestillings- og diskrimineringsloven §26

Ombudet er og ønsker å være en inkluderende arbeidsplass. Det jobbes kontinuerlig med å fremme likestilling og mangfold. Dette arbeidet er forankret i Buskerud fylkeskommunens politikk og strategier, og daglig leder ønsker her å vise til arbeidsreglementet, varsling og avvikssystem.

Når det skjer rekrutteringer har vi alltid støtte fra HR-avdelingen i fylkeskommunen og tilstreber alltid å innkalle en så mangfoldig gruppe som mulig, under forutsetning at de oppfyller kvalifikasjonskravene til stillingen.

Referanser

- **Deloitte. (2024).** Evaluering av Barnehagesektorens forståelse, implementering og etterlevelse av barnehagelovens kapittel VIII Psykososialt barnehagemiljø. Hentet fra https://www.udir.no/contentassets/64c9d423627f4f55aa3a912b2898de19/deloitte_2024_evaluering_barnehagesektorens-forstaelse-implementering-og-etterlevelse-av-barnehageloven-kapittel-viii.pdf
- **Kunnskapsdepartementet. (2024).** Opplæringslova (LOV 2023 06 09 30). Hentet fra Lovdata: <https://lovdata.no/lov/2023-06-09-30>
- **Ombudet for barn og unge i Akershus, Buskerud og Østfold. (2025).** Prosjekt overganger. Delprosjekt 1: Hjem - Barnehage, rapport 1. Ombudet for barn og unge i Akershus, Buskerud og Østfold.
- **Utdanningsdirektoratet. (2024, august (08) 1).** Samarbeid mellom hjem og skole. Hentet fra udir.no: <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/skolemiljo/fremme-et-godt-skolemiljo-og-forebygge-krenkelseser/samarbeid-mellom-hjem-og-skole/>

